

40. 867

Országos Színház-történelmi
Könyvtár
Múzeum és Irodalmi
Központ

Gombaszögi Frida
és Jávor Pál
(Paál István)

Pusztai szépség

Színmű három felvonásban

Írta:
HUNYADI SÁNDOR

SZINDARABMELLEKLET
A SZÍNHÁZI ÉLETT
1931. 50. SZÁMAHOZ

Pusztai szél

Színmű 3 felvonásban

Rendező: Hegedüs Tibor

Irta: Hunyady Sándor

A darab előadási joga kizárólag dr. Marton Sándor szinpad kiadványától (Budapest IV., Bécsi-utca 1.) szerezhető meg. Az engedély nélküli előadást szigorúan bünteti az 1921 évi I. IV. t. c. Copyright 1931 by dr. Alexander Marton.

Színrekerült a VIGSZINHÁZBAN először 1931 október 24-én a következő szereposztásban:

Üstödi Antal	Csontos Gyula	1.) tábla	Vendrey Ferenc
Szilágyi András	Rajnai Gábor	2.) bíró	Arkossy Vilmos
Tuzok Gereben	Maklár Zoltán	Csendbízott	Vérless Lajos
Anti	Nagy György	Szolgabíró	Horváth János
Bors István, strázsamester	Hajmássy M.	Cigánylány	Boér Ica
Anna, a kocsmárosné	Gombaszógi Frida	1.) huszár	Csergő István
A hadnagy	Jávor Pál	2.) káplár	Horváth László
Az alispán	Törzs Jenő	1.)	Szegő Endre
Mari	Vágóné Margit	2.) gubásparaszt	Dózsa István
Juci	Agai Irén	3.)	Mátray József
Lajkó	Csók István	1. ór	Bondy István
Tollnok	Bárdi Ödön	2. ór	Sándor Jenő

Pandurok, huszárok, hajduk, foglárók.

Történet: a Nagy Magyar Alföldön, 1848 előtt. Az I. felvonás: egy pusztai kocsmá ivójában; a II. felvonás 1. képe: a betyárok éjszakai tanyája, a 2. kép: az ivóban, a 3. kép: a kocsmá lakószobájában; a III. felvonás: egy alföldi város vármegyeházának alispáni rezidenciájában. Az I. és III. felvonás közt három nap telik el.

I. felvonás

(Szin. Ivószoba egy pusztai csárdában, valahol az Alföldön. Az ivó tágas, de nagyon nyomott plafonú, piszkos, füstös, szürkés-fehérré meszelt falú lokalitás. Roppant sívár lenne ez a hely, ha a falak halott színét nem élénkítenék csomókban felaggatott mérges-sárga kukoricacsövek és piros paprikagirlandok, valamint egy sor piros alma, kereken kirakva, a hátsó bal szögletben levő bubos kemence tetejére. A sötét mellett a falon, nagy betűkkel nyomtatott statáriumot hirdető plakát. Két ajtó vezet az ivóba. Az egyik jobbról az udvar felől. A másik balról — ez nyilván a lakószobába nyílik. A hátfallon távol egymástól két kis ablak. Alig akkorák, hogy egy jól megtermett ember átbujhasson rajtuk, ha kitörli a keresztjét. Két hosszú, gyalulatlan, festetlen, piszoktól pácolt, összefaragászt lábú asztal van az ivóban. Mind a két asztal mellett kétoldalt egy-egy hosszú támlátlan lóca. Az egyik asztal a baloldali fallal párhuzamosan van elhelyezve és a kemence tájékán derékszögben kőezedik a másik asztalhoz, amely a hátfallal egyirányban nyújtózik. Ugy kell a szinpadot berendezni, hogy az ivó kopár, nyomott, szinte félelmetes képet mutasson. A színen a szereplőkön kívül egy, esetleg két kutya is ténfereg. Fehérszőrű magyar komondorok, vagy kuvaszok. A nyakukba nagy jakólcnc van kötve, hogy ne tudjanak szerteszaladni a háztól. A kutyákon kívül aprójszág nyüzsög az ivó téglapadlóján. Csirkék. Két kotlás a kicsinyeivel, vagy kacsák a pelyhes apróságokkal. Ezek az állatok nem zavarják a cselekményt, amikor a tempó erőssé válik, viszont szükségszerűen

lazább pillanatokban tarkasággal töltik meg a színt, ahogy ott kapargatnak, szedegetnek sötét meg a kemence körül. Ősz. Piros délután.)

1. JELENET

Vásáros parasztek, Máriskó.

(Két gubás paraszt éppen a falatozást fejezte be a színen. Megtörlik, elteszik bietskájukat. A szalonna és kenyérmaradékot gondosan visszarakják a tarisznyájukba. Rosszképű, fukar parasztek, Nem pásttorok, vagy szántóvetők, hanem kupecfélék. Most igyekeznek hazafelé válni vásárról, ahol tuladtak marhájukon. Amikor a jüggöny kettényílik, éppen egy harmadik társuk jön be jobbról az ivóba és odatelepedik a lócára melléjük.)

III. PARASZT: Befogtam. Indulhatunk.

I. PARASZT (roppant nagy testű, erős ember. Lassan tömögeti hosszuzáru kislejű pítáját): Én csak annak örülök, hogy ellejelettem megvásárolni a kendőt. Mert a feleségem aszonta otthon: hozzon nekem Sándor a vásárral egy kendőt. Selymet. Rojtosat. Meg is ígertem. De hát ellejelettem. (Elégedetten dörszöli a kezét.) Megmaradt a pénz.

II. PARASZT: Vajjon hazatérünk valaha? Teli a pusztá betyárral. Mint kalácson a mák.

III. PARASZT: A fene egye meg a vármegyét, hogy nem tud rendet teremteni itt a tanyák közt. Az ember az életét is veszedelmebe forgattya, ha kiteszi a lábát az utra.

II. PARASZT: Mingyán alkonyodik. Tán jobb lenne meghálni itten. Ebbe a csárdába.

III. PARASZT: Ebbe a csárdába? Megbolondult kend? Itt nyomják el a legkönynyebben az embert. Álmában. (Aggódva megapintja a mellén a pénzes zacskó helyét.)

II. PARASZT (a kemence mellett gubbasztó Máriaóhoz): Mondja csak ifjasszony, járnak ebbe a csárdába zsványok?

MÁRISKÓ (lompos, mocskos, vén parasztl-asszony. Cseléd, barátnő, házi boszorkány a kocsmában): Járnak hát.

I. PARASZT: Hát aztán hárman ülünk a szekéren vagy mi. (Széttárja hatalmas karját.) Én a magam részéről nem félek. Ide zsvány, kiszorítom a párádat!

2. JELENET

Voltak, Anna

ANNA (a csaplárosné. Özveggy asszony. Huszennyolc, harmincéves. Kinyílt rózsá. Barna. A sűrű szemöldöke orrtöbén összenöve. Izmos, nagy darab asszony, de azért hajlékony, mint a nád. A viládgért sem szabad valami bokorugró parasztnyenecskére, valami falusi futrinkára gondolni vele kapcsolatban. Másféle asszony ez. Lusta, nagyszabású. Az arckifejezése komor, a hangszíne sötét. Még mikor enyeleg, még a kedvességében is kell valami fenyegetőnek lenni. Ez a belülről sugárzó erő az, amivel megejti a pusztai férfiakat. A haja, kackiás kis piros kendője, az egész viselete menyecske. A lábszára mezitelen. A lábán — öltözködésének legdiszesebb pontja — kivarrt, piros bőrpapucs van, amelynek fasarka minden lépésnél hangosan kopog. Amikor bejön, elkapja az utolsó szavakat. — Megvetően): Kinek a páráját szorítja ki kend?

I. PARASZT: A zsványét. Meg ha akarja asszonyság, a tetejébe még a magáét is (enyelgően feléje nyul).

ANNA (lesújtón végignézi a kupecet, hátra megy a söntéshez).

III. PARASZT: Ezen meg ne vesszünk össze. Inkább fizessük ki, amit költöttünk. Mit fizelünk ezért a kis italér?

ANNA (előrejön, megnézi az aszalón az üvegeket): Husz krajcár.

III. PARASZT (összecsapja a kezét): Husz krajcár? Ezér a semmiér?! Ezér a vacak kis kutyadöglesztő borér?

ANNA: Meg a szénáér. Amit a lovaknak adtam.

III. PARASZT: Hát azér? Hát a nem vót ráadás. Az a kis nyaláb széna két éhes lónak. Hát ilyen zsgorji helyre tettük a lábunkat?

ANNA (komoran, csökönyösen): Husz krajcár.

III. PARASZT (előkaparja a pénzt): No itt a pénze, de betegségre kötse.

ANNA (átveszi a pénzt, aztán egy szilaj mozdulattal a sarokba vágja a garasokat. Gőgösen hátatfordít a parasztnak és visszamegy a söntéshez).

III. PARASZT (hajladozik a szétgurult pénz után): Hátha maga elhajította, én nem szégyellem, összeszedem. Mer nekem nehéz a pénz. Én nem vagyok a betyárok csaplárosnéja.

II. PARASZT: No ballagjunk. El se köszönjünk. Mer ez a piros papucos még megtenné, hogy vissza se billentsen. (Az ajtóhoz cammog, kinyitja).

I. PARASZT (már a küszöbről Máriaóhoz): Csak magának mondom öreganyám, hogy adjon Isten. Ezt a fiatalabbikat tülem megéhelel a nyű. (Mind a hárman elvonulnak.)

3. JELENET

Anna, Máriaó

ANNA: Eriggy utánuk, Mári. Nézd meg, hogy el ne lopjanak valamit az udvarból.

MÁRISKÓ (feláll a kemence-padkáról és engedelmesen kisántikál a parasztnak után.)

ANNA (most egyedül maradt, az ajtó felé néz és egy kis megvető grimasszal megmutatja, hogy mit gondol ezekről a parasztnokról. A söntéshez lép. A deszkarács belső oldaláról vásári kis bádogtükröt aszart le. Komoly arccal nézegeti magát benne, közben dudolni kezdi a következő nótát:

Szeret engem két viola,
Egyik titkon, a más tudva,
Aki engem titkon szeret,
Az én szivem azért eped...

dünyög, ujrakezdi a nótát. Természetesen ez nem volt olyan énekés, mint egy operetben a sugólyuk előtt, középen. A hősnő úgy adta elő ezt a primitív melódiájú kis dalt, ahogy egy parasztlasszony énekel munkaközben, amikor egyedül van. Széttárgolva a dalt, hosszú szünetekkel. Halkan duruzsolva, néhol szinte prózába mondva a szöveget. Közben pedig szakadatlanul tesz-vesz. Rendet csinál a söntés deszkáján az üvegek közt. Ételt hajít a kutyáknak, amelyek farkcsóváva udvarolják körül. Lehet a falon egy kalitka. Mátýasmadár a kalitkában. Annak a drótfja közé bedug egy szelet répát. Tréfásan beszél hozzá „Rács, rács, nesze enni, kékszemű madár.“ Aztán tovább énekel. Az asztal lapjáról a tenyerével összeszedi azt a kenyérmorzsamaradékot, amit a parasztnok otthagytak és a csirkéknek, libáknak veti a földre. Azok persze összefutnak, amerre a legsűrűbb a szem. Ott járnak, csipkednek a lába körül, az asszonynak szinte

POLLÁK SAROLTA

Kozmetikai Intézet

Andrássy-ut 38. I. em. 1. Tel. 15-798

latos. „Miracle“ hajeltávolítószer vidéki szétküldése utasítással. Kérjen prospektust.

25 év óta a szépség utjához vezet. **Hajszálak, szemölcsök** végleges kirtása diathermiával. **Pattanások, szeplők, májfoltok eltávolítása, szépségápolás, esti kikészítés, helyi soványítások** legmodernebb alapon. Az arcból otthoni helyes ápolására „Miracle“ széptisztószerek hatása bámulatos.

vigyázní kell, hogy rájuk ne lépjen. Ennek a munkának, forgásnak, elhallgató, újra előbukkanó kíséredallama az ének, amelynek még akkor sem szakad teljesen vége, amikor Máriszkó visszajön a színre).

MÁRISKÓ (*bejön, a sőtésnek támaszkodik*): Elmentek. Már a szekerük pora se látszik. De milyen piszok disznó ajjas nép ez a kupec. A levegőt elirigylük a másik embertől. A szalonabúrt nem adták oda a kutyánk. Hijába kért a Báró, ódalba rugták. Hogy nem vágta a fogát a lábikrájukba.

ANNA (*tudomásul veszi, amit a vénasszony mond, a szemérel helyeslőn in, de még egy-két taktust tovább dudol*)... Aki engem titkon szeret, az én szívem azért eped... (*nézi magát a tükörben*).

MÁRISKÓ: Anna lelkem, meg se nézted ezeket az embereket? Én nem tudom, nekem úgy rémlett, hogy a legnagyobbik köztük az a vörhenyeges bajszu, hasonlított a meghólt uradhoz.

ANNA (*abbahagyja a nótát, összehzza a szemöldökét, gondolkodik*): Az uramra? Isten nyugtassa, alig emlékszem már rá. Szinte gyerek voltam még, amikor meghólt szegény.

MÁRISKÓ: Fene komisz nép. Én nem is értem, minek bajlódol te egymagad az ilyenekkel? A te szépségeddel, a te módodban tiszser férjhezmehtnél te egy holdfertály alatt.

ANNA (*vállatvon*): Kihe menjek? Az Üstödi Antalhoz? A zsványhoz? Hol az a pap, aki összeadna minket? Hol az a hiva'al ahol ötlet nem vernék vasra tüstént. Hiszen még azt se szabad tudni senkinek a világon, hogy nem csak a borér jár ide ebbe a kocsmába.

MÁRISKÓ: Hát a másik? A pandur?

ANNA (*ábrándosan*): A pandur? (*józan nevetéssel helyreigazítja magát*). Hát a pandur, az pandur. Katona. Katonának tilos a házasság.

MÁRISKÓ: Katona! Kibujna az ujjasából miattad. Elmennétek mind a ketten a városba.

ANNA: Minek a? Jó nekem itten.

MÁRISKÓ: Itten? Csupa por, kopasz sze-

génység. Hogyan is tudod te itt meglelni a helyedet.

ANNA: A magam ura vagyok ezen a pusztán. Királyné! Kítül féljek én itten? Az első zsvány a szeretőm egyfelül, az első pandur a szeretőm másfelül. Gyönggyel töltetem én meg a papucsomat, ha akarom... (*A sőtés deszkájáról fölvesz egy iszonyu nagy pupushátu kenyéret, szel belőle egy vékony karéjt, beléharap, aztán a megmaradt kenyérbelet sőtmozsolja és megint a csirkéknek veti — józanul*). Korán szoktaltuk be ezt az apróságot. Meleg az őszünk.

MÁRISKÓ (*ül a kemencepadkán, jobbra, balra ingatja a derekát, sápitozik*): Hogy valakinek olyan lelke legyen, hogy ez az is enverte kereszlet lessen neki.

ANNA: Szük nekem a város. Kicsike. Piszkos. Egyik ember belát a másik szájába. Ha bemegyek sóért, cukorér tüt venni, cernát vásárolni, úgy néz u'ánam a nép, mintha én valami boszorkány lennék. Én nem tudom, — a szoknyámér? (*A kutyához*). Eregy, Báró. a szoknyámér? A papucsomér? (*A kutyához*). Eregy, Báró. Tán, ha nem tudná mindenki, hogy az üszögi legények verték agyon az uramat a kocsmában, még azt mondanák utánam, hogy én pusztítottam el, én étettem meg nadragulyával. (*Külső zaj. Az ajtót hirtelen betaszítja valaki*).

4. JELENET

Vol'ak, Üstödi Antal, Szilágyi Andris, Tuzok Gereben, Anti, majd Lajkó és Juci.

(*Az ajtóküszöbön, hogy az alakja szinte egészen betölti a kis ajtónyílást, ott áll, néhány pillanatig mozdulatlanul, fekete szűrében, mint egy ázsiai bálvány, Üstödi Antal a megyében portyázó zsványok fejedelme. Áll, szótlanul nézi a kővédermedt asszonyokat, aztán lassú, lusta járással beljebb sétál a színre. Mögötte felsorakoznak az emberei: Szilágyi Andris, Tuzok Gereben és Anti. Majd utánuk beszemtelenkednek az udvarról és a falhoz lapulnak, csodát látni, a kocsmárosné cselédei — Lajkó és Juci. Ez a felvonulás pantomimszerűen néma ceremónia. A rendezőnek érezetlni kell, hogy micsoda hatalmas ur jelent meg a színen Üstödi Antal személyében. A főbetyár ötvenes, sötétnézésű, sulyos mozgásu paraszt. Amikor később széleskarimájú, fekete kondáskalapja lekerül a fejéről, meylátszik hogy fényes füligérő, sima, fekete haja van. Nincs egy ősz hajszála. De mozdulatlan vadságba jagyott, bajszos, napégett arca ennél öregebb. A sok ránc, sebhely és gyürődés megmutatja, hogy vén farkas már az, aki ezt az ábrázatot viseli. Sötétkék vászonból csinált ing és bőszáru sötétkék gatyva van rajta. A lábija fekete. A vállára vetett kivarrt szür is fekete. A szür alatt a hátán karabély. A nyakában karikás. A karikás*

Előnyös

Aspirin-t

tabletta alakban kérni

Minden tablettán látható a BAYER-kereszt.

sárgarézzel kivarrt nyele a mellén csillan. Mindent összevéve, nagyon fenyegető és méltóságos megjelenése van ennek az embernek. Vigyázni kell, hogy a méltóságába semmi népszinműbeli paraszt nyalkaság ne veygülljön. Sulyos, lompos, gyilkos, pusztai inge, gatyája, szüre, kalapja viseltes. Ormólan csizmája csupa por. Kevés beszédű, halkszavu. De olyan irtózatos tekintélye van, hogyha valahová csak odanéz, megfagy a nézésétől minden mozgás. Az emberei ugy lesik a szemét, szavát, mint a kutyák. Még a menyecske is csak nagyon szőrementén mer enyelegni vele, pedig hivatalos szeretője, ide-stova tiz éve. A másik három betyár a következőképpen fest: (I) Szilágyi Andris: öreg ember már, a hatvan felé jár. Görnyedthátu, de szívós, inas, egészséges. Hosszu karja van, mint a gorillának. Hosszu ősz haja, szörnyű nagy, fülének csavart ősz bajusza. Ráncos arca, sárga-barna, fehéren tüskés-borostás. Kondás volt valaha. A kalapja karimájában pipa. Az ő inge, gatyája fehér. Azaz inkább sárgás szennyes. A nyakában fölttergetve hosszu pányvakötél. A derekán kulacs, tarisznya. A kezében hosszuyelű kisfegyű balta. A hátán szij helyett kötéllel átkötve, ő is puszkát hord. A fürtjével kifelé fordított guba alatt. — (II) Tuzok Gereben: félparaszt, félci-gány. Rettenetesen galádképű, sovány, fekete ember. Csupa guba, csizma, tarisznya. Nála is van karabély. Az ő inge, gatyája szintén sötét-kék, mint a vezéré, de már szinte fekete a piszoktól. A zsványok közül ő az igazi gyilkos pofo, mert Szilágyi elveteműtségén a humor csilláma enyhít. Üstödi pedig végeredményben mégis csak királyi megjelenés. — (III) Anti: ez még nem férfi, csak siheder. Tízennyolc-husz esztendő. A fattyú-fia Üstödi Antalnak. A bajusza most pelyhedzik. A fehérneműje tisztább, egész megjelenése rendezsebb mint a társaié. Ad magára a gyerek. Tulipánnal kivarrt, fehér szüre van, kis csikós kalapja. A kalapja mellett csinált virág, árvalányhaj. Neki nincs puskája, csak karikása, ölmos füttyköse. A szürén, tarisznyáján, kulacsán kívül még egy rettenetes, nagy szennyes kendőbe kötött batyut cipel magával. — A kocsmához tartozó személyzetből — Lajkó — a szolgálégény — félkegyelmű kamasz. Nem is tud beszélni. Minden szava az időták szörnyű röhögése. Mint a borju az uj kaput, ugy bámulja meg a zsványokat, a söntésszegtetbe laputva. Mellette huzódik meg Juci, aki félig kis cselédje, félig szeméten szedett, fogadott lánya a kocsmárosnének. Juci csepuszöke haja, tizenhárom-tizennégy éves bogárka. Meztláb van. Ott áll Lajkó mellett a falhoz tapadva, kerekre nyílt szemmel bámulja ő is a zsványokat.)

ANNA (összeszedi magát. Ugy áll a dolog, hogy alapjában véve ő is fél Üstödi Antaltól, akinek pedig a metresze és orgazdája. Fél tőle, vár tőle valamit. Tisztieli, szereti, meg

gyűlöli is egy kicsit. Tiszta örömet szeretne mutatni, pedig belől csupa szorongás. Hizeleg, mint a macska): No, megjöttek kentek. Nem vártam vissza ilyen hamar kendet. Ugy mondta a multkor, hogy átsétálnak kicsit a másik megyébe.

ÜSTÖDI (szárazon): Csütörtökön bucsu volt Féltoronyiba. Arra gyöttünk.

ANNA: Mér nem veti le kend a holmiját? (Odamegy a zsványhoz, egészen közel, szinte hozzásimul a testével. ahogy lábujjhegyre áll előtte és bizalmas, kacér mozdulattal leveszi a kalapját. Közben a szemébe néz, hogy az arcuk, szájuk csaknem érinti egymást. Aztán leoldja a férfi válláról a szürét és a holmival hátramegy a söntéshez. Felakasztja a kalapot, a szürt a rácsra).

ÜSTÖDI (mozdulatlanul, komoran állotta az enygelést. Most a lábija mellébe nyul és az asztalra hajít egy szines, selyem keszkenőt és egy sor korall-nyakláncot): Nesze.

ANNA (az asztalhoz jut, fölmarkolja, nézi az ajándékol, örvendezve): Nekem? Ez az enyim? Szivessen köszönöm! Aj be szép! Oh be gyönyörű! (mindjárt felpróbálja a kendőt. a nyakába köti a korallt). De milyen finom ez a kendő. Micsoda rojtja van ennek. És ez a kláris Illik ez az én nyakamba? Na illik-e? Mondja meg már maga kend, Antal? (Csönd, a zsvány komoran hallgat, a sarokba néz, a menyecske nyelve tovább pereg) . . . vette ezt kend? Eztet a klárist? Eztet a selymet? Vette, vagy pedig . . .?

SZILÁGYI (közbevág dicsekedve): En lop-tam. Ezzel a szeplős vén kezemmel. (Föltartja a kezét).

ÜSTÖDI (a baloldali lócához megy, méltóságosan leül arra a végire, amelyik a legközelebb van a nézőtérhez. Ez a cselekedete parancs a többieknek is. A három zsvány mind a vezér után csuszik. Leülnek, szüröstől, fegyverestől. Anti a lóca legfelső végére teiepedik. az asztal közepére teszi a batyut).

SZILÁGYI (mint a törzsvendég jól érzi

Legujabb divat-illat!

MURY-PARIS

CRYNOLINE

eredeti franciaillatkreáció.

✕

Vezérképviselét és főraktár:

TÖRÖK JÓZSEF R. T.

Budapest, VI., Király-utca 12.

(Telefon: 207-96.)

Eau de Cologne
Parfum

magát, versben rendel, hangosan kántálva): Teremtő szent Uristen! Egy itce bort kügygék kend! (Máriskó hordani kezd az asztalra a söntésből a bort, az üvegeket.)

ANNA (a söntésfőlkba dugja a kendőt, a klárist): Az imént valami kupecek voltak itten. Nem találkoztak velük kentek?

TUZOK: Dehogy is nem. Éppen nekünk futottak itt a csordakutnál. Már itt a holmijuk. Még füstöl is ez az ing, ez a csizma a testjük melegitül. (Kibontja a batyut, amelyben együtt van a ruhanemű, amelyet az imént a parasztok viseltek. Ugy kell, hogy feltűnő holmi legyen ez. A közönségnek észre kell venni, hogy pár perccel előbb kiké volt ez a ruha.)

MÁRISKÓ (odales): Ezt az ujjast megismerem. (Annához.) Ez azé a ragyásé vót. Ezt a csutorát meg ugye az a veresbajuszu hordta az ódalán? (A zsványok űstödi kivételével mind felállnak, turkálnak a holmi közt.)

SZILÁGYI: Ezt a csizmát megtartom magamnak. Ugy nézem (méregeti) épp a lábamho való.

ANTI: Nekem a csutora kéne.

TUZOK: Nekem a pézből valami, ami a zacskóba vót. A mejjükön. De hát azt Antal... (Elhallgat, mert űstödi egy fenyegető pillantást vet rá.) Jó, no jó. Inkább nem köll, csak fordítsd el tőlem a szemedet. (A kezét védekezően az arca elé emeli.)

ANNA: Pucérra vetkőztették őket? Legalább az ingüket meghagyhatták vóna.

SZILÁGYI (jókedvűen): Nem kell már azoknak pendely szegényeknek. (Tulzott, nagy szájalommal.) Mer agyonütöttük mind a hármat, szegényeket.

ANNA (könnyedén összeborzong, keresztet vet): Máriám.

SZILÁGYI: Egypercebe megvótt. Amint eléugrottunk a sóvény mögül már félhótra váltak a szekéren az ijedelemtül. De azér mégse hagyták magukat simán. Verekedni készültek. No, ha verekedni, hát verekedjünk! — Gereben dobta a pályvát. Antal meg odarugtatott a hókán. Fogta a fütykösit... (Otromba hízlegéssel a vezérhez.) Te Antal, a fene azt a göcsös kezedet, hogy tudsz te akkorát vágni? Tiszta kásává lett annak a legnagyobbiknak a feje. (űstödi nem felel a hízlegésre, gögösen hátra fordított a cimborájának.)

TUZOK: Az a kicsi ragyás, de micsoda höröcsög vót, beléharapott a hüvelykembe, amikor torkon fogtam. Nem is tudom fölérni ésszel, hogy minek ragaszkodott ugy ahhoz a rongyos élethez, amikor ugy is láthatta,

hogy vége mán, hiába teszen mán akármit. De csak fölunkorodott, mint a giliszta, amikor a csöribe kapja a gölya.

ANNA: De borzasztók kentek, hallják-e? Hászen tudom én, hogy az élet ócsó, hogy sokat egyik ember se vehet a másik ember szemire. Mert mit csinálunk mind valamenyenien? Megfogjuk a rákot, forró vízbe dobjuk, ugy főzzük meg elevenen. Megfogjuk a halat, beléakasztjuk az ujjunkat a kopolyuja alá. Még fickándozik, ugy kaparjuk le a pikkelyit. Csirkét vágunk le... (Szilágyihoz.) Látott már kend csirkét, ugye, hogy van sütve? Az egyik szárnya alatt a mája, a másik alatt a zuzája. Hát kendnek se esné jól, ha kifacsarnák a testit, ugy tennék a tepsibe, oszlán a két hóna alatt viselhetné a máját, meg a tüdejét. Hát ezér mondom, hogy... (Lemondón legyint, aztán mégrebe jön.)... De azér mégis csak komizság, hogy így kinyomják három embernek a lelkit, aztán csak röhögnek hozzá! (Villog a szemé.)

SZILÁGYI (csufolódva nevet, aztán tréfás nótában utasítja rendre az asszonyt):

Erdő is van, makk is van,
Majd meghizik a kis kan,
Ha meghizik, levágjuk,
Szépen eltársiznyázzuk,
Hü ne, koca ne!
Nem a te házatok el!

(űstödi kivételével mindenki kineveti az asszonyt.)

TUZOK (az asztalon levő bugyorra mutat — Máriskóhoz): Nézze csak, ángyomasszony, fogja ezt a cökmököt, válogassa külön a posztóneműt a vázonneműtől, sulykolja ki holnaputánra ami fehérnemű van benne. (Máriskó odanyomakodik az asztalhoz a bugyort.)

SZILÁGYI (elkapja az asszony karját és odahuzza a padra, maga mellé, félíg az ólébe, a csuf, vén satrafát. — űlelgeti): Gyere ide rubintom, hadd próbálom ki a karomat a derekadho. (Ránéz az asszonyra, megijed a csunyaaságától.) Ni, hogy hagyná magát, hogy tapogattatná magát! Elmegy innen te! Eriggy a rossz nyavalyába! (Lelőki a padról.) Nené, Még majd szégyent tettem magamból ezzel a vén csoroszlávával!

TUZOK: Pedig egészen kendhez való menyecske lenne András. Az Uristen is kendhez teremtette ezt a kis kölyköt. (Röhög.)

ANNA (szintén elneveti magát): Hát utolsó perszónák kentek, azér az Isten tudja mér, mégis örülök, hogy itt látom kenteket egészen. Ni hogy megnőtt ez az Anti is. Mán bajusza is van. Össze lehetne szedni egy kis bajuszkára valót a száján. (Nekidől az asz-

DR. VAJDÁNÉ KOZMETIKAI INTÉZETE **Kigyó-u. 2**

Legmodernebb szépségápolás. Hajszálak és szemölcsök végleges eltávolítása. — űcső bérletrendszer!

Si parla italiano. On parle français
English spoken. Man spricht deutsch

talnak, a felsőtestével végighajlik az asztal lapján és kedveskedve, egy kicsit kacéran belényül a füskébe a két ujjával, mintha a pelyhedző kis bajuszkáját akarná megpördölni.)

ANTI (nagyon tetszik neki a dolog. Vigyorog, nyújtja a nyakát, tartja a képit és toppa odacsókol az asszony kezéhez, amint az ajka fölött babrál.)

ÜSTÖDI (eddig úgy trónolt az asztalfőn, némán, gögősen, mint udvari bolondjai között a király. Most megfordul, odanéz, villan a szeme, sötétlen, halkan, fenyegetően): Mi az? Mit csinállok itt én előttem?

ANNA (rögtön elereszt a fü bajusztát, ijedten): Jó, na jó. Nem csinálom más.

ÜSTÖDI (főlemeli a borosüveget és az asztalaon keresztül Anti arcába önti az italt): A kezéhez nyaltál te koszos?! Méccé innen ki?! Tárarodsz az udvarra a lovakhoz! Te! (Üstödöt nem ordítózik. Halkan, mértékkal beszél. Lassan, suyogyan mozog. Nem is rajta, hanem a környezetét látszik, hogy kicsoda bai fenyeget itt. Máriskó, Juci és Lajkó szépen ki is surrannak a fal mellett a színről.)

ANTI (megszeppenve): Édesapám... (Feláll.)

ÜSTÖDI (szárazon): Hát nem méccé?! (Föláll, lassan fölveszi az asztalról Szilágyi hozszoneyelű baltáját.)

SZILÁGYI (aggódalmasan): Eriggy, Anti, mer széjjelhasítja a fejedet apád.

ANTI: Hászen megyek már na. (Ránt egyet a szürén és megszegyenülten kioldalog a színről, még csak rá sem mer pisztantani az asszonyra.)

5. JELENET

Voltak, Anti nélkül

TUZOK (Üstödihez): Nézd mán. Fejbe tudad volna verni a saját gyerekedet.

ÜSTÖDI: Száz fattyum szaladgál itt a puztán a tanyák közt. Hát lett volna eggyel kevesebb. (Az asszonyra néz, parancsolóan.) Gyeride.

ANNA (engedelmesen): Tessék. (Eléje áll.)

ÜSTÖDI (az asszony vállára teszi a jobb kezét — komolyan): Mindenkitül van nekem itten gyeregem. Nyócvan asszonytul. Csak éppen tetőled nincsen. MÉR? Meg van állkozva a te ágyé kod? Vagy csinál sz te magaddal valamit, amikor tenálad járok?

ANNA: Én?! Ccc? Tán kendben lesz a hiba valahol.

ÜSTÖDI (nyugodtan): Értem. Hogy vén vagyok mán, mi? Tán éppen azér kellett vóna ez a gyerek, mi? Friss hus? Mi? Zöd mandula, mi? Hát lehet, hogy vén vagyok, hogy rajtam a vénség átka. Az a rigolya, ami egy asszonyhoz köti az embert. De ha igaz, hogy vén vagyok, hogy ekkora kalodába vagyok,

akkor dublán vigyázz magadra. Mer én, amig szusz van bennem, idehordom a pénzt, a klárist, a kendőt... (Kicsit felemelt a hangját, de még mindig nyomott fenyegetéssel)... De ha egyszer idegen kan szagát érzem meg rajtad!...

ANNA (ijedt kacérsággal): Ugyan mán. Mire gondol? Van én nekem magamhó való eszem. Meg kivel cseréllem én kendet? Ki van itt férfi három megyébe, aki nyomába léphetne kendnek?!... (Elhallgat, mert a férfi átöleli és magához szoritja.)

ÜSTÖDI (az egyik karjával az asszony derekát öleli, a másik kezével főlemeli az állt): Minek hunyod be a szemedet, amikor rám nézel? Irtózol ebbe a pocsek képembe nézni?! (Erőtlenül.) Szokd meg. Nézz rám. Nyisd ki a szemedet! (Egészen magához szoritja az asszonyt, szilaj, hosszú csókkal tapad a szájához. Szilágyi és Tuzok összebujva, mint két kutya, irigy, gyáva kíváncsisággal nézik a vezér szerelmeskedését.)

SZILÁGYI (mert a csók nagyon hosszura nyulik): Ezeknek oszt van tüdejük. A Máriáját a cugjuknak.

ANNA (most szabadul meg a fullasztó csókból. Még liheg, levegő után kapkod, de nagyon meg van könnyebbülve. Mosolyog, hízlekedik): Nahát, lenyugodott mán végre

Miért is félni a téltől és ennek az arcbőrre háramló hátrányaitól?

Reggel és este a még mosdástól nedves arcbőrre egy kis Simon-crémet rákenni, megvéd teljesen szél és vihar ellen. Használati utasítást pontosan betartani!

CRÉME SIMON

PARIS

kend? (Odatörleszkedik, mint a cica Üstödi vállához.) Itt éccakázik kend?

ÜSTÖDI (már újra ridegen): Nem.

ANNA: De tisztát csak veszen? Itt van mindene kimosva. Inge, lábravalója. Eltéve szépen rozmarintáska közé a siffonba. Kihozzam? Vagy bemegeyen oda kend? (A bal ajtóra kacsint.)

ÜSTÖDI: Nincs érkezésem.

ANNA: De csak enne valamit? Valami jót? Van kárászunk. Ugy kisütöm én, kimegy belőle minden iszapiz. Vagy persze, kend nem szereti a halat. No akkor fogok egy csirkét. (Arra néz, amerre a csirkék kotornak a földön.)

ÜSTÖDI: Egy gerezd szalonnát se. Arra sincs időnk. (Földáll.)

TUZOK: Pedig nekem beszél mán valami rendes holmi után a gyomrom. Az ember megvész, mindig csak lebbencs, a kása. Tor-kig vagyok má a hagymával is.

SZILÁGYI: Én is ennék egy kis paprikást. (Az egyik csirke felé kacsint.) Mán ki is néztem magamnak ezt a szürke totyakost. (Földáll a lócárról és kergetni kezdi a csirkét, amelyik rémülten futkorászik előle.)

ÜSTÖDI: Nekem a mohai juhászok úgy számoltak be, a fuvarosok is azt beszélték, hogy ma estére várják vissza a huszárokat a városba. Ma hajnalban el is indultak Kéttoronyiból azok a katonák. Három boglya égett a határon. Fél porció huszár. A főispán fia a hadnagyuk, az vezeti őket. Ugy számolom, hogy kis óra múlva ide érnek a kocsmához. Tán le is táboroznak itten. Negyven huszár. Negyven karabély. Hát most ugassatok. Megvárjuk, amíg megsül a kárász?!

TUZOK (nagyon megijed): Hü, az anyuk angyalát! (Már menne is, feláll helyrerázza a hátán a gubát.)

SZILÁGYI (ijedten szedelőzködik): Akkor lóduljunk. Gyű kese, ne fakól! (Tekergeti vissza a nyakába a megereszkedett pányvát.)

ÜSTÖDI (megvetően): Vitézek. (Az asszonyhoz.) A szűrőmet.

ANNA (hossa Üstödi szűrét, a vállára akasztja. A kalapját negédesen a fejére teszi és gondosan hozzáigazítja az arcához. Öszinte szomorúsággal): Hát csak ennyi időre jött kend. Ugy reméltem, tovább maradnak.

ÜSTÖDI (most szinte gyöngéden): Eppen csak ezt a kendőt akartam elhozni neked. Eppen csak látni akartalak. (Lassan megindul a jobb kijárárs felé. Utközben megáll a söntésnél, a söntés deszkájáról fölemel egy nagy tükrös mézeskalácsszivet. — Elkomorodva.) Hát ez mi?

ANNA (zavartan): Sziv. (Szünet.) De hogy észrevette kend.

ÜSTÖDI: Honnét kerül ez ide? (Fogja, lassan forgatja, nézi a szivet.)

ANNA: Kaptam. Vásárfának.

ÜSTÖDI: Kitől?

ANNA (tetteti, mintha nagyon foghegyről venné a dolgot, pedig meg van szeppenne): Egy pandurtól.

ÜSTÖDI: Melyiktől?

ANNA: Attól a strázsamestertől. A Bors Pistától.

ÜSTÖDI (alattomosan): Pistától!

ANNA (ijedten kijavítja magát): Istvántól. (Szünet.) Ha ide vezetni a dőga, mindig okoskodik. Mit csináljak vele? Nem haragíthatom magamra. Pandur.

ÜSTÖDI (gyanakodva): Ez az a pandur. akit én egy esztendeje nem tudok karikásvégre kapni? Ha én jobb fele járok, ő balfele jár. Mintha a sátán vezetne kétfelé bennünket.

ANNA (kényszeredetten nevet): Ó is panaszkodik, hogy hiába hajtja kendet. Hogy soha az utjába nem tud kerülni.

ÜSTÖDI (hosszan, gyanakodva, sötétén nézi az asszonyt és egy súlyos mozdulattal a földre ejti — nem dobja, hanem ejti — a mézeskalácsszivet. Aztán rálép és a csizmája sarkával méltóságosan széttaposza): Rajtam kívül más ide ajándékot ne hordjon. Megértted?

ANNA (engedelmesen): Megértettem.

ÜSTÖDI: Adjon Isten. (Mint egy lassu járásu feketé felhő kihömpölyög a szüréről. Szilágyi és Tuzok követik a vezért. Mind a ketten megbillentik a kalapjukat az asszony felé, még egy-egy kedveskedő szót is szólhatnak hozzá, amig keresztül baktatnak a színen).

ANNA (halkan): Adjon Isten. (Ezt már az üres ajtónak mondta. A betyárok odakint vannak már. Karikáspatogás. Zaj hallatszik be az udvarról, aztán csönd lesz. Az asszony némán áll, nézi az ajtót.)

6. JELENET

Anna, Máriskó, majd Juci

MÁRISKÓ (besántikál, keservesen dörzsöli a karját, a derekát.) Ez a bestia. Ez a Tuzok. Végigcsapott rajtam az ostorával. Semmiér. Csak mer a keze ügyibe vótam.

ANNA (sóhajt): Hiába. Ha egyszer ilyenek.

MÁRISKÓ (odadöcög az asszonyhoz, megfogja a karját, halkán, unszoló suttogással, mint a tiszazugi méregkeverő asszonyok): Én tudom, hogy vagy te ezzel a zsvánnyal. Én megétetem ezt az Üstödi Antalt.

ANNA (riadtan): Nem.

MÁRISKÓ (mint a boszorkány): Én megétetem. Mer ha nem, egyszer ő metéli el a nyakadat. (Csábitón.) Maradj egyedül azzal a másikkal.

ANNA (rémülten): Nem. Az bün. (Kiszabadítja karját Máriskó kezéből.)

MÁRISKÓ: Az én rongy husom fog érte a pokolban égni. Ugy vagyok itt haszontalanul,

mint szeméten az eves csont. (Szilajan.) Hadd érezsem eccer szabadon a természetemet! — Ez a zsvány mindig kutyának vett, hát megmarom eccer!

ANNA (keményen): Elég vót ebbül. Nem akarom. Aki egyszer én velem jót tett, pehely legyen annak nálam a feje alja. Ennek az Üstödinek esztendőök óta elfogadom a jószágát az oltalmát. Most bajjal fizessék érte? Mér? Mert ilyen, amilyen? Hát legyék. Sистергő vas — nem kell hozzája nyulni. (Elindul.)

MÁRISKÓ (összecsapja a kezét): Te Anna! Te szereled ezt a vén zsványt!

ANNA: Szeretem hát. A hálás becsülete-mel. A félelemmel, az eszettel... Meg amugy is. Tán apáca vagyok én? — Á! Akkora az én szívem, mint ez a mézeskalács vót ott a földön. Meglé benne ez a kétféle szerelem... (A kis Jucihoz, aki közben besomfordált a színre.) Nézd mán, mekkora szemet mereszt ez a csirke a szerelemre! (Szeregetteljes tréfával megfogja a gyerek fülét.) Te csibel! Hisz neked még ugy kell tudni, hogy a gólya hozza a gyereket...

JUCI (főlényesen nevet): A gólya...

ANNA: Mi a? Tán nem a gólya? Tán tojásból kél ki a gyerek?

JUCI (a száját biggyeszti): Tojásból? (Bosszusan, hogy vele ilyen tréfát üznek.) Tudom én, hogy ugy lesz a gyerek, mint a kis bornyu. Ellik.

ANNA (mulat rajta): Elmik? Azlán mitől te?

JUCI: Ugyan Anna néném hászén ott a bika...

ANNA (haragszik, nevet, végül a humora kerül felül): Mingyár megcsipelek te. Hát így kigyúlt mán a te kis lámpásod? (Leguggol a lányka elé, megfogja a két karját — nézi.) Igaz is. Nem messi mán az idő, hogy megvastagszik ez a kis jércehusod. Majd kerülgetni fognak a legények. Hát akkor vigyázz. (Intően felemeli az ujját.) Kövéret ne válaszsza. Mer a kövér mind luska. Elutálja az ember, ahogy ott tehénkedik tétlenül a kuckóban. Hanem azér a nagyon soványat is hagyjad el. Mert az olyan keszeg soványat legtöbb-ször valami betegség senyveszti bejül. Mind savanyuak, epe a szájuk. Én ugy mondom, hogy a legjobb a tömzsi barna, a nyulánk fekete. Vagy az a setétszőke haju, akinek kék szeme van, de nem az a savószin, tudod-e, hanem az a szép setétkék kondorpillájú.

JUCI: Anna néném melyiket szereti?

ANNA (nem felel a kérdésre, folytatja az oktatást): Aztán ha mégse tudsz válaszan, melyik a három közül? Hát válassz mindenikből egyet...

JUCI (bámulva): Hármat-e? ...

ANNA (hirtelen magához öleli a gyereket, nagyon melegen, őszintén, mintha a maga lelke legbensőbb vágját mondaná):

Tréfáltam. Ne hármat. Ha teheted, csak egyet szeressél. Egyetlenegyét. Hiszen ahhoz is kevés erője van az embernek, egyetlenegyét szeretni. (Szünet — más hangon.) Aztán ha ugy lesz. Ha módos asszony leszel. Egyetlen ember egyetlen asszonya. Ha a templomba mégy, selyemszoknyába, páva... Azér meg ne vessed a másféle asszonyokat. A mindenki rongyát. A festett képűt, a nyomorultat. Aki sárputriba lakik a falu alján. Van ugy, hogy az ember akarna valamit, aztán nem lehet. (Mély sóhajjal.) Aki nem tehet róla, akinek muszáj vót...

JUCI (érzékeny, gyermeki lelki tökéletesen megért mindent, átöleli az asszony nyakát, aki még most is előtte kuporog. Nagyon melegen): Édes Anna néném...

ANNA (visszaöleli a gyereket): Amilyen hamis vagy, tán mán körül is néztél. Hadd hallom, ki tetszik neked, nó?

JUCI (gyermeki őszinteséggel): Nekem is a tetszik, aki Anna nénémnek. Az a pandur.

ANNA (hirtelen elereszti a gyereket, feláll, aztán idegesen elneveti magát. Máriszkóhoz): Látod-e, most szinte féltékeny lettem erre a csipiszre! (Nézi a kislányt.) ... De csakugyan, pár esztendő múlva ebből olyan lány lehet. Éppen összepasszolnak...

(Künn felhallatszik Lajkó idióta röhögése, mozgás, zaj, kurjongatás. Mint mikor valaki boldogan, sebesen jön, betaszítják a jobb ajtót, a küszöbön ott áll a pandur.)

7. JELENET

Voltak, Pandur.

MÁRISKÓ (meglepetten, boldogan): No né! Ki gyön itt? (Rajongva az örömtől.) Ökörrel beszélünk, az utcánkba ballag.

ANNA (nagyon boldog, de pusztá szeméremből megfogja az örömet): Né, Pista! Ez a kis fityfirity épp most vallotta be, hogy szerelmes magába, Pista!

JUCI (a két kezével eltakarja az arcát, ugy menekül, szégyenkezve a szobából. Ut

**Ullmann
József**

fűző-
különlegességek

Budapest

VI., Nagymező-u.

28

közben kap egy barátságos barackot a feje hujjára a pandurától).

PANDUR (a középre jön, megfogja az asszony két kezét, úgy köszön, hosszan, melegen, mint rég nem látott kedvesének a legény. A pandur is csak paraszt. De őrmesteri sarzsija van. Darutollas kis süvege, ptykés, zsinóros, sötétkék ujjasa. Ülemben és combban nagyon szűk, a boka felé bővülő, oldalt végig gombos szürke pantallója, amely a lába közt szarvasbőrrel van betöltve. A hátán kurta karabély. Poros, napégett. Barna haja izzadtan tapad a homlokára. Hosszu nyargalás után van mostan. A harmincon túl van, de még fiatal férfit. Cudarul kemény legény, éppen ezért női dolgokban sok benne a naivság. Fogja, simogatja az asszony kezét. Szerellemmel teli hangon): Hát itt vagyok. Örül-e nékem, Annám?

ANNA (örömet és elevenséget mutatott akkor is, amikor Üstödít meglátta. De az más. Üstödi valami olyanféle ű számára, mint a szigorú, gazdag férj, akitől félni muszáj. A pandur maga az önzetlen szerellem. Azért nem is hízeleg neki olyan módon, mint a zsványnak. Zavart, szinte önjelelt boldogság ömlik el rajta. A legszivesebben a nyakába repülne. Ebbeli vágját azonban mind egy kis indulatszóba fojtja bele): Oh! (Guenéden végiasmit a férfi karján. aztán Máriskóhoz fordul.) Ugorj Mária. Ide bakatort, szalonná. Oda ki murcit a strazsamer ur embereinek. (Máriskó már döcög is a söntés meg az asztal közt a borral, ennivalóval.)

PANDUR: Nem kell odaki bor. Nincsen velem semmiféle ember. Egymagam vagyok.

ANNA (a szivére teszi a kezét, úgy megjé): Egyedül? Egymagába? Hogy tehet ilyet? Hogy lehet valaki ilyen könnyelmű magával? Látja ott azon az asztalon azokat az üvegeket? Tudja, kinek a szájától ragacsosak még azok az üvegek? Üstödi Antal vót itt. Ómaga. A három legvéresebb zsványával. Hajszál hijján a kezükbe esett, Pista.

PANDUR: Itt vótak?

ANNA: Nincs egy fertályórája.

PANDUR: Merre mentek?

ANNA: Tán arra a Kómálnak.

PANDUR (ránt egyet a fegyverszíjján, az ajtónak fordul): Megyek, kergetem őket!

ANNA (a férfi elé áll, ijedten kitarja a karját): Egyedül? Négyük után?! Csak nem veszett meg kend, Pista?! (Belekapaszkodik.)

PANDUR (nevet, lebecsátja válláról és az asztalra fekteti a karabélyt): Most megjédt. Tán még féltett is egy kicsikét.

ANNA: Mindig rettegek magáért, Pista. Keresztül-kasul lovagolja a pusztát. Egyszer csak pányvát vetnek a nyakába. Felövik a kukoricábu, vagy valami sövény mögül. Csak

azt igérné meg eccer, hogy vigyáz magára. Többet meg ne tegye, hogy így egymagába nekimerészkedik a tanyáknak. Ha tudná, hányan, hányfelé leskelődnek az életire.

PANDUR (hetykén): Attól izlik a bor, attól csuszik a szalonna, ha ilyen veszedelmektől tarka az élet.

ANNA: Csupa reszketés vagyok, amikor olykor egy hétig se látom.

PANDUR: Eppen így vagyok én is. Most, hogy vasárnap óta nem vótam ideki, se maga odaba a városba, mindenféle bolond gondolatom vót. Nem is birtam a mai napnál tovább. Ma, früstük után jelentkeztem a csendbiztos urnál, urlaubot kértem, tizenkét órát ... Hát így vagyok itten. (Mintha a lovaglástól elgémberedett tagjait akarná kinyújtóztatni, megpogogtátja a derekát, jár néhány lépést a söntés előtt és meglátja a széttagosított mézeskalácscsövet a földön, lehajlik, fölveszi elszomorodva.) Ni, hiszen ez az én szívem. (Szemrehányóan.) Hát így vigyáz maga az én vásárfiámra?

ANNA (zavartan): Észre se vettem. (Máriskóra támad.) Te, Mária! Ki járt ezzel a szívedel?! Hátrakötöm a sarkatokat!

MÁRISKÓ (ijedten mentegődzik): Én nem tudom, édes. Tán leverte valamelyik kupec, részeg betyár.

ANNA (a pandurhoz): Adja csak ide, Pista. (Elveszi tőle a törött szívet, gyengéden megtöri.) Eltörött a tüköreje. Most hét évig nem megyek férjhez. Ne féljen, meggyógyitom én ezt a szívet. Csinálok hozzá mézes tésztát. Egészebe sütöm a magamébúl. Kettőnkéből lesz ez a szív. Fele a magáé, fele az enyém. (A mézeskalácsot beteszi a söntés flókjába, ahová a zsvány kendőjét tette előbb.)

PANDUR (az asztalhoz ül a bor, a szalonna felé, falatozni kezd): Győjjön mán ide melkém. Jobban csuszik a falat, ha itt ül mellettem. Ha a bajuszomon érzem a lélegzetit, a szeme sugarát.

ANNA (az asztalhoz megy, rákönyököl, a lócára térdel, szorosán a férfi mellett): Maga csak azér mond ilyen szépeket, hogy egészen elveszítsem az eszemet. Hogy egészen porhanyó legyek mán, amikor megölel.

PANDUR: Micsoda?

ANNA: Én is úgy vagyok sokszor, ha szép legényt látok. Begyön ide, a szegletbe ül, én meg járok előtte, ringatom a derekamat. Oszl arra gondolok, jó vóna ennek a legénynek a bodor hajával eljátszani egy kicsit. Vagy ha megcsókolná a számat a kis bajuszával.

PANDUR (fájdalmasan): Most meg miket beszél itt? Megbolondít.

ANNA: Oh! Hászzen semmi az ilyen. Kipukkan a hólyag. Nyom nem marad utána. Hát én félek, hogy akármit szól, maga is csak így szeret engem.

PANDUR (megfogja az asszonyt, közelebb huzza magához — halkán): Így is. De a csak egy kicsi része. (Máriskó, aki eddig a kemencepadkán ült, most feláll, mintha érezné, hogy a jelenlétere ezentul semmi szükség nincs és halkán, lábujjhegyen, a fal mellett lapulva kilopakodik a színről. A pandur odanéz, tovább beszél — melegen.) Hogy ki-suttyant ez a Mári.

ANNA (kacéran): Visszahívjam? Ide ültessem, szembe kettőnkkel? (Még közelebb huzódik a férféhez.)

PANDUR (megfogja az asszony kezét): Csak tudnám...

ANNA: Micsodát?

PANDUR (nagyon komolyan): Meg ne sértsem vele. Hogy osztozom-e én valakivel a maga mézín? (Csend.)

ANNA (halkan): És ha osztoznék?

PANDUR (csendesén): Fájna.

ANNA (megpróbál őszinte vallomást tenni, de persze nagyon óvatosan): Akkor is, ha csak egyel? És ha az az egy is csak olyan vóna. Csak azér, mer régebbi szerzés...

PANDUR (mintha kést szurtak volna belé, fájdalommal): Anna!

ANNA (nagyon megijed, mindent visszahátrékoztat, átöleli a férfi fejét, csókolgatja a homlokát, szemét, haját): Na nem. Hát nincsen. Jézus, hát magával még egy picurkát se le-hessen tréfálni? (Lázasan ölelgeti a pandurt.) Sudár jegenyefám... (Hosszu, nagy ölelésben pihennek el, a férfi feje az asszony mellén nyugszik.) Esküszöm magának, élő parázson süljek örökké, varjak egyik ki a szememet, hogy senki nincs a világon, akit „ugy” szeressek, mint magát, Pista.

PANDUR (az asszony karjai közt, megnyugodva, átmodón): Mér, hogy el kell majd venni innen a válláról a fejemet. Mér, hogy vissza kell menjek a kaszárnyába, prófuntot osztani, betenni a rubrikákat a törzskönyvbe. Mér? Mér, hogy nincs valami doktornak olyan emésztő porja, amit bevinnék mostan, osztán elemésztene, itten, a két karja fész-kibe. Jó volna úgy szállani el innen a mejje melegirül, akár a füst. (Sóhaj.)

ANNA: En meg utáná. Másik szál füst. Összetanálkoznánk odafent. Egymásba omol-nánk a csillagok étcakába...

(Már korábban kezdett pirosodni az alkonyat... és a végső mondatoknál szinte sötét van a színen. A szerelmespár önfel-edten ül a homályban, egymást átölelve, moz-dulatlanul. Ott tartanak, ahol az érzéseket már nem lehet szóval kifejezni. Az asszony a férfi arcához támasztja az arcát, úgy zím-mögi halkán, nagyon halkán egy szerelmes nótának a melódiáját.)

ÉNEK:

Hej violám, hej violám,
Te csak nem is tekintesz rám.
Pedig ha rám tekintenél,
Két szememben szívet lennél.

Csend van, sötét, selymesen duruzsol a dal. Majd néhány pillanat múlva éktelen lárma töri össze a hangulatot. Lódobogás, zaj, rikoltozás, német katonai vezényszavak zür-zavara hangzik kívülről. Tűzfény lobog fel az ablakokon, a pandur felemeli az asszony kebléről a fejét.)

ANNA (feláll a lócáról, ingerülten): Ezek a huszárok lesznek, akikről a zsványok be-széltek. Meg van veszve az egész világ. Néha egy hétig se senki, oszt ma mindenki ide-jár! Hogy éppen most nem hagyják nyug-ton az embert. (Ösztönszerűen rendbehozza szétzilált ruháját.)

8. JELENET

Voltak, a hadnagy, a két huszártiszt

HADNAGY (nemcsak huszártiszt, a főispán fia is. Duplán urfi. Kedves, hetyke, elbizako-dott fiatal legény. A negyvenes évek huszá-rjainak teljes marsadjusztirungjában. Kard, mente, kesztyű, pisztolytáska. Betaszítja az ajtót, nagy sarkantyupengéssel jön be. Fá-radt. Poros. Kioldja a víhariszíjját és a csá-kóját az asztalra dobja): Pfhül (Nyújtózik, ropogtatja a derekát.) Világosságot ebbe a tetűfészekbe!

ANNA (tűzet csinál, meggyújtja egy olaj-mécs kanócát, hosszú, erős, vörösen világító láng lobban fel a mécsen): Jó estét! (A mé-cset az asztalra teszi.)

HADNAGY (foghegyről): Jó estét! (Oda se néz az asszonyra, a panduron is csak végigfut a tekintete, aki haptákba áll az asztalnál. Tüstént az altiszthez fordul, kik-szintén kemény vigyázz-állásban várnak az ajtó két oldalán.) Ruht! (Az altisztek és a pandur is pihenj-be helyezkednek.) Zugs-führer Kaszás! Egy óra szasztot kap a csapat. El ne aludjék senki. A bor tilos. Ott a kut, iganak vizet. Nem akarok részeg cuggal lo-vagolni be a városba.

ZUGSFÜHRER (rettenetesen nagybajszu vén huszár. Válasz gyanánt erősen összeüti a sarkantyuját.)

HADNAGY (a másik altiszthez): Káplár Sonkádi! Maga leveszi a nyergét a lovam-ról. Megnézi, hogy van a törés a hátán? Megkeni faggyuval a sebet. Aztán duplán hajtja a takarót, ugy köti vissza a nyergét. De vigyázzon, kicsit máshová kösse, ne ki-nozza nagyon szegény állatot a törés.

KÁPLÁR (ugyanaz a fazón, mint a fűrér, ő is csak feszes sarkantyupengéssel válaszol).

HADNAGY (rövid gondolkodás után, har-sányan, de szeretettel): Maguk, altisztek kér-hetnek bort is. A kontómra. De az istenit

**ŐSZI NŐI
KALAP- Lónyainé**
különlegességérek
BUDAPEST, IV., PÁRISI-UTCA 6. Telefon: Aut. 887-19

a béliüknek, le ne igyák magukat! Abtretien!
(A két huszár komolyan el.)

9. JELENET

Anna, a pandur, a hadnagy

HADNAGY (*most nézi csak meg jobban a pandurt. Közben lecsatolja az überschwungját a revolvertáskával és a kardjával együtt. Nagy csattanással az asztalra dobja az egész cókmo-kot a csákJa mellé*): Hát maga, strázsamester, mit keres itt? Nyomozaton van? Melyik betyárt hajszolja? (*Mert a pandur haptákban van.*) Mondtam már, hogy ruht!

PANDUR (*pihenjbe áll*): Alássan jelentem hadnagy ur, félnapit urlaubot kaptam. Csak látogatóban vagyok itten a házban.

HADNAGY (*csudálkozva*): Látogatóban? Husz mérföldre a laktanyától? Tán be vannak csukva a kocsmák a városban? (*Annára téved a tekintete, aki mozdulatlanul áll a söntés előtt, észbekap*): Ahá! (*Odamegy az asszonyhoz, körülsetálja, alaposan végigvizsgálja a fejebujjától a papucsá sarkáig.*) Hát így már megérttem. (*Visszamegy a pandurhoz, barátságosan a vállára teszi a kezét.*) Nahát, csak üljön le a helyire. Látom szalonnázik. Egyék csak.

PANDUR (*csendesesen visszaereszkedik a ló-cára*).

HADNAGY (*a másik asztalhoz megy, távol a pandurtól, ott ül le a padra*): Magam is enném valamit.

ANNA (*a tiszt elé áll*): Tessék parancsolni!

HADNAGY (*megint megnézi az asszonyt, egyre jobban tetszik neki*): Például mi vóna?

ANNA: Sok minden.

HADNAGY (*kigombol a dolmányán két gombot, viccesen*): Nagyon fel vagyok forrósodva. Keserű a szám. Akad-e egy kis parfajt?

ANNA (*nyugalmasan*): Hát a micsoda?

HADNAGY (*nevet*): Vagy akár osztriga. Vagy hideg poulard van-e? A la Chateaubriand.

ANNA (*visszacsupulódik*): Megnézhetem a kamrában, ha el nem fogyott. De nem hinném, hogy még legyenek. Mer nagyon kériük erre felé a parasztok.

HADNAGY (*vidáman*): No elég vót a tréfából. Tojás van? Bibictojás?

ANNA: Még tyuktojás is csak vót. Kettőt tojtak a tyukjaim. Megettem magam reggel.

HADNAGY (*jókedvűen*): Hát akkor mi az istennyila van? Tán azt szeretné, ha bort vacsoráznék? Vigyázzon, szentem, mert ha nekem a fejembe megy a bor...

ANNA (*elvágja a szót*): Van szalonna.

HADNAGY: Abált!

ANNA: Füstölt.

HADNAGY: Az én gyomrom csak az abáltat birja.

ANNA: Az baj.

HADNAGY: Mér?

ANNA: Mer mondom, hogy csak füstölt van idehaza.

HADNAGY: A jehováját, már látom, hogy csak kenyere van. Legalább nem száraz-e nagyon az a kenyér?

ANNA: Félíg.

HADNAGY: Száraz? De csak meg lehet izesíteni egy-két csókkal?

ANNA: Hogyne lehetne. Hozott magával valakit a hadnagy ur, akitől kapjék?

HADNAGY (*egyre nagyobb kedvben van, feláll, megfogja az asszony karját, az arcába néz*): Tyhű, micsoda nyelve van! Mutassa!

ANNA (*kezd bosszus lenni és ahogy a tiszt gerjedelme nő, úgy növekedik az ő magabizó asszonyi szemtelensége. Kiölti a nyelvet a hadnagyrá*): Meeee!... (*Bemenekül a söntés katicakájába, ott védi magát, mint a tollaborzott madár, mert a tiszt üldözi és be akar utána menni.*) Tessék vigyázni, mert én szurok, csipek, kaparok!

HADNAGY: Hát akkor jöjjön ki onnan. Hadd nézem meg ideki azt a korom szemit. Mert ha mégis én megyek be, akkor csakugyan szűken leszünk abban a ketrecben.

ANNA (*kijön*): Jól van. Kigyöttem. (*Mint a páva végigsétál a színen. Hizeleg neki, hogy a pandur látja, mennyire tetszik ennek az uriembernek. De azért nem megy tul-ságba, érzi, hogy rajta a babája szeme, meg aztán szereti is a pandurt.*)

PANDUR (*elképzelhető, milyen kinos neki az előtte folyó dolog. Birkózik benne a katonai drill és a szerelemfélés. Nem bír magával, fészkelődik, néz szuszog. Ideges kezében csörömpöl az üveg, ahogy tölt.*)

HADNAGY (*jó flu, de már nagyon belé van heccelve a dologba. Ugy követi az asszonyt, mint a koslató kutya. Az üvegcsörömpölésre a pandurra néz*): Hát maga mit izeg-mozog ott, mintha pántlika-gilisztája lenne?

PANDUR (*feláll, komoran, de még a szabályos tisztelettel*): Instállom hadnagy ur, szabadságos vagyok. Csendesen ülök itt. Iszom ezt a kis boromat, eszem ezt a kis szalonnát. (*Visszaül, enni próbál, de a falat nem megy le a torkán, csak néz a homályból, kimeredt szemmel.*)

HADNAGY: Tudja, szép asszony, mégis küldetek ki mindjárt a huszároknak bort is, meg szalonnát, meg kenyeret. Meg, ami szénája van, egyik a ló. Aztán tudja, mivel fogok fizetni? Cédulával. Egy kis cédulára ráírom a nevemet, aztán bemegy majd vele a városba. A kaszárnyába. Hét emeleten, hét

helyen, hét másféle sarzsival pecsételteti le azt a cédulát. Aztán, ha majd több lesz rajta a pecsét, mint a papiros, úgy félesztendő mulva, ki is fizetik érte a pénzt. (Előhuzza bugyellárását, méregeti a tenyerében.) Hanem van olyan módja is, hogy arannyal fizessenek. (Kivesz egy aranyat, mutatja.) Ilyennel, e. Rajta a császár.

ANNA (szünet után, csöndesen, komolyan): Fizessen csak cédulával a hadnagy ur.

HADNAGY: Ejhal Inkább „igy“ cédulával, mint „amugy“ arannyal? Lássa, ez tetszik nekem. Hogy ilyen sokra tartja magát. Utálok én az ócsó fehérszemélyt. (Földáll, megkapja az asszony karját, magához akarja ölelni.)

PANDUR (nézi az előtte folyó köztökdést. Szenved. Menekülni akar a jelenet elől és a maga indulata elől is. Az öklével üti az asztalt. Keserves kétségbeeséssel): Menni akarok innét. Fizetni akarok. Egy liter bakatorom vót!... (Az asztalra önt egy marék aprópénzt.)

ANNA (kiszabadítja magát az erőszakoskodó tiszttől kezéből, ijedten odafut a pandurhoz, visszanyomja a lócára): Maradhasson mán. (Megcsókolni szegyéllal az idegen férfit elől, de könnyedén hozzátörli az arcához az arcát, gyöngéden.) No! Hisz hallhatta, hogy alig maradnak ezek itt. Eppen csak kifújja magát a csapat.

HADNAGY (az asszonyhoz): Hagyja csak, menjen csak, ha akar. (A pandurhoz.) Mi a fenétől fél? Olyan nagyon szegyélné, ha sógorságba keverednék velem? Vegye meg-tiszteltetésnek. (Csönd.)

ANNA (lassan átlapodzik a színen és a pandur háta mögött áll meg, védelmet keresve).

HADNAGY (a pandurhoz): Azt mondta, hogy megy. Aztán meg se moccan. Tegye el a pénzt. Én fizetem ki, ami bora, enni-valója volt. (Csönd.) Na, mi lesz? Ne féljen, egy darabban adom én vissza ezt az asszonyt.

ANNA (egészen a pandur háta mögé áll, halkan, rémülten): Ne menjen Pista.

HADNAGY: Látja, strázsamester, ha maga igazi, fegyelmes katona lenne, már régen kiment volna innen, amikor láthatta, hogy dolgom van idebent. (Csönd.) De mér is nem megy ki az udvarra. Ott a legénység. Eldiskurál velük. (Csönd után hangosabban, ingerülten, parancsolóan.) Magához szoltam strázsamester. Akármilyen szabadságos, álljon föl a helyiről, ha tiszt beszél magához

PANDUR (feláll).

HADNAGY (kevélyen): Nahát!

PANDUR (rekedten, az indulattól dadogva): Illendő tisztelettel, alázatosan kérem... mi egy pár vagyunk... Szeretem

eztet az asszonyt... Ne tessék bántani eztet az asszonyt...

HADNAGY: Nem vagyok rája kíváncsi, hogy kit szeret, kit nem szeret. Vagy mit hisz? Azt hiszi, hogy az a fehérnép, akire maga rátette a szemét, az nekem tilos?! (Közeledni akar az asszonyhoz, aki a pandur háta mögött áll.) Féltre az utamból. Tán megkerüljem maga miatt az asztalt?

PANDUR (mint a bika előreszegzi a homlokát — tompán): Nem megyek!

HADNAGY: Nem megy? (Fenyegetően lép egyet a pandur felé. A gerjedelme most már egészen vad ingerültséggé fordult át. Az affért a tiszt presztizs próbájának érzi.)

PANDUR (mindenre elszánuva, halkan, szinte hörögve): Nem megyek, amíg élek. (Sztétvi a lábát, sulyba helyezkedik, úgy védi a háta mögötti reszkető asszonyt. A két keze lassan ököbe szorul.)

HADNAGY (villogó szemmel néz farkaszemet a pandurral. Nem szólnak pár pillanatra, csak nézik egymást, gyűl bennük az állati indulat): Nézd, a lator parasztja, ököbe meri fogni előttem a kezit! (Elönti a végső düh, fölkapja az asztalról a kardját, kirántja és magasra emeli a csillogó pengét.) Nem mégy előlem?! Ebatta parasztja (Vág.)

PANDUR (kikerüli a lecsapó pengét, az asztalról a földre veri a mécesést, amely tüstént elalszik, koromsötét lesz. Behallatszik az udvarról a pihenő huszárok vidám nótázása. El vannak magukkal foglaltva odakin a katonák, ezért nem is hallják a színen folyó küzdelem zaját. A lábdobogást, lihegést és egyszerre csak a súlyos test zuhanását. A zuhanás után egy-két másodpercig siri csend van).

ANNA (reszkető, rémült sóhajjal a sötétben): Jézus Mária!

PANDUR (rekedten, halkan): Gyujtson világot.

ANNA (némi tapogatódzás után világosságot csíhol, fölemeli a földről a mécesést, megyújtja. A hosszú rótt láng ujra fellobban, a fényénél látszik, hogy a hadnagy ott fekszik hosszan elnyulva, mozdulatlanul a földön).

PANDUR (nézi a tisztet, lihegve, fogcsikorgatva): Uri kölyke.

PALACE PENSIO

Budapest, VII., Károly király-ut 3/a

TELEFON: 41-6-10; 41-6-20.

Elsőrangú pensio a város központjában * 50 azoba * Legmodernebb kényelem * Kifűnő konyha

Kérjen prospektust

ANNA (letérdel a földre, fölemeli a hadnagy fejét, megnézi az arcát, aztán feláll, a két kezére néz, iszonyodva a szoknyájába törli a kezét): E... csupa... de csupa... (Nem mondja ki, hogy vér.)

PANDUR (most ébredt csak rá, hogy mit tett. Leül, szinte lezuhan az egyik lócára, arccal az asztal lapjának dől): Elveszejttem magamat! Felkötnek hónap ezér! A hadnagyért. A főispán gyerekiér. (Néhány pillanatra csend, aztán hirtelen fölugrik a pandur, mintha leszámolt volna mindennel, fölkapja az asztalról a karabélygát, a szájába fogja a csövét — fejbe akarja magát durrantani.)

ANNA (a férfi mellére simul, halkán, gyöngéden, szinte boldogan): Halljak meg elsőnek, Pista. (Szenvedélyesen.) Ha eddig eccer szerettek, most százszor szeretlek!

PANDUR (magához szorítja az asszonyt — gondolkodik): Ezt a te szép fejedet? Fehér homlokodat? Kiótsam két szép szemedet? Miér Kikér? (Szilaján.) De ha jól megnézem, még magamat se hagyom ezekért! Vak vótam? Fogmegjűk vótam? Hát ilyen a törvényük? Hát így kihajtanak magok közül? Hát kimenyek akkor Az utolsó kondás is inkább testvérem, mint ezek fajzatja!

ANNA (rémülten): Mit akar csinálni, Pista?

PANDUR (félkétlenül, vak boldogsággal, mintha új élet előtt állna): Széles a puszta! (Elereszti az asszonyt, kitarja a karját.)

ANNA: Oda akarja bevenni magát? Az se jó. (Aggdalmasan.) Attul az Üstödi Antalut óvakodjék...

PANDUR (félbeszakítja): Ejl! Nem tudok okoskodni mostan! (Az ablakhoz megy, kilenkelődik, aztán visszafordul.) Itt a lovam, külön költve a kerítéshez, Ha én kiugrom itt az ablakon... Gyöhetnek utánam a döglött katonagebékien. (Kitöri az ablak keresztfáját.)

ANNA: Aztán, hogy kapok hirt magáru!

PANDUR: Küldök valakit... (Kimászik az ablakon, aztán kívülről behajlik a szinre, szinte derékig a kisablakon — sugva, sebesen, amint hogy az egész jelenetnek, bár meg-megszakított az indulat rohamaitól, mégis nagyon gyorsnak kell lennie.) Ha látod, hogy a kengyelben a lábam, kiáltás!

ANNA (tillakozón): Pista!

PANDUR: Én miattam! Isten veled! (Utolsó, nagy szenvedélyes csók, aztán a pandur figurája eltűnik az ablakból.)

ANNA (feszülten lenkelődik az ablaknál, aztán — nyilván, amikor látja a pandurt elvágatni — visszafordul, a szin közepére jön, körülnéz, izalmában a szivére szorítja a kezét. Először hangtalanul mozog az ajka, pőzokat próbál. Szemelláthatólag ugy ké-szül a sikoltozásra, mint az operaeának az áriájára. Végre kiszakad belőle a kiáltás. Az első egy kissé fals, aztán mindjobban belejön a színészkedésbe): Hej, emberek! Emberek, hej! Segítség!!! (Odaduf a hadnagyhoz, letérdel melléje a földre, az ölébe emeli a fejét, mintha egyebet se tett volna, minthogy örökléke ápolja, oltalmazza.) Emberek! Emberek!!! (Az ajtó kinyílik, bedugja a fejét egy huszár, aztán egy másik, harmadik, utána a többi. Az asszony közben egyre hangosabban, egyre eszeveszettebben sikoltozik.) Segítség! Segítség! Ide emberek! Segítség emberek! Elfoly a vére, emberek! (A szin megtelik az udvarból betóduló katonákkal, akik körülveszik az asszonyt és a tisztjüket.)

Függöny.

II. felvonás

I. kép.

(Fél nappal az első felvonás után. A zsványok éjszakai tanyáján a puszta. Nagyon romantikus hely. Valami elhagyott karám. Sövények, karók, szemetes zürzavara. Középen óriási tűz ég, hatalmas, fekete vaskondér alatt. Akkora a tűz, hogy parazsával, lángjával szinte tökéletesen bevilágítja jókora körét a szinpadnak. Csak a szögletek homályosak és a háttér, amelynek jobboldali részén, a sövény karóihoz vannak kipányvázva a betyárok lovai. Sovány kis pusztai lovak. Mintha cigány jószága lennének, sallangosak, de mindeniknek a szerszáma csak rongyos kötél. Békésen állnak, szunditanak, a homályban, egymásnak támaszkodva, a nyakukat egymásra téve. A ló türelmes, szelíd, okos állat — biztosan úgy fognak viselkedni, ahogy a rendező követeli tőlük. Csillagos ősi éjszaka. A betyárok gubájukban, szűrükben közel heverésznek a tűzhöz, a bogrács körül, amely fölött hatalmas, fekete füst gomolyog. Csak Üstödi Antal ül valamivel hátrább, fekete szűrével a vállán egy kis tönkőn vagy padon. Mintha trónuson ülne, onnan nézné némán, mint egy gögős fejedelem az emberei mulatozását. Mert nagy mulatozás folyik. A betyárok esznek, isznak, kurjongatnak. Háromliteres tarka kulacs áll

Grafologiai szelvény,

amelynek beküldése ellenében Bendetz dr., a Színházi Élet grafolosa, bárkinek ingyen grafológiai ügy irást, aki azt választélyeggel (külföldről Nemzetközi választási szelvényrel — Coupon réponse international, és megemelt borítékkal, »GRAFOLÓGIA« jelzéssel) szerkesztőségünkbe (Aradi-utca 8.) eljuttatja. Vonalozatlan papíron, tintával írott pár sor szükséges. Kor és nem közlését kérjük.

mindenik mellett a földön. A bográcsban husos kása rotyog. És nő is van jelen. Egy nagyon fiatal, sovány, szurtos, félmeztelen zülött cigánylány. Ez a cigánylány, valami lurcsa ütemű cigánytáncot billeg a tűz körében, Szilágyi előtt — nyilván a vén zsványú privat mulattatására. Sötét is van, világos is. Csillagfény, tüzfény. Ahol valami történik, addig tisztán elér a tűz világa. Szó nem lehet, az egészen sötét szinpad nyomasztó unalmáról. Itt a szin inkább csillogó. Elöl a piros láng, hátul a kék éjszaka. Azonkivül a kép közepetáján is hajnalodni kezd. Az égről eltűnnek a csillagok és a szokásos árnyalatok után, a végső kifejlésnél már tiszta, fehér reggeli világosság van, a tűz is parázsosá sziszeg a kondér alatt.)

1. JELENET.

Üstödi, Szilágyi, Tuzok, Anti, a cigányleány.

SZILÁGYI (a földön gubbaszt, a tenyerével tapsolja a taktust, az előtte billegő lányak): Hej, hej, hej Hápp, hápp, hápp!

CIGÁNYLEÁNY (tánc közben megáll, hevesen köhögni kezd, majd megful a köhögésből.)

SZILÁGYI: Vigyázz, kis balha! Mingyán megfulladsz. Fázol? Gyere ide a gubám alá. (Kínálja maga mellett a helyet.)

CIGÁNYLEÁNY (folyton köhögve, odakuporodik Szilágyi mellé, aki ráborítja a gubája szélét. Kell valami borzasztónak lenni abban, hogy ez a szutykos kis falusi perditá egészen gyerek a vén zsványú mellett. Olyanok együtt, mintha nagyapó dédelgetné az unokáját).

TUZOK (be van húzódva a szűrőbe, mint a rák a héjába): Ez mind kehes. Van cigány, amelyik még lopni is lusta. Egy rongyot nem lopna magának. Inkább meztlenül várja meg a telet. Mind elviszi a száraz beletesség.

SZILÁGYI: Akármilyen kehes, azér mégis kellene neked ez a lány. Ha odaadnám a gubám alól. Csak ugy köcsönbe. Ha én fizetem azér.

TUZOK: Kell a fekete éccakának. Azt hiszi, mindenkij olyan, mint kend? — Vén szoknyabolond. Nem kell nekem az ilyen szijjhasu, kóduos sovány. Minden hajszálán három bogárka. A módosat szeretem én. Kövéret, mint a potyka. Csak hogy az olyanféle drága mulatság. (Sercint egyet a foga közül.) Sajnálom rá a pézt.

SZILÁGYI (ugy helyezkedik el, hogy lecsuszik a guba alatt, a fejét a kis lány mellére hajtja. — Üstödihez): Te, Antal, szagoltál te már penészes tarhonyát? Mer ez egészen olyan. Ez a lány, akinek itten nyugszom a kebelén. (Mert a vezér nem felel, visszafordul a lánynak — kedveskedve.) Te

balha! Itt vót a nyár. Csupa vad víz. Tocsogó vót a pusztá. Mér nem fürödtél meg vagy egyszer? (Vidáman fölkapag, magához öli a lányt.) Eszem a szemed csillagát!

TUZOK (föltáll, roppant hosszunyelű jakanállal megvakarja a bogrács tartalmát, aztán megfujja a kanalat, kóstol egyet belőle — büszkén): Nem azér, mer a magam főztje. Hanem finom. (Még egyet kóstol, hangosabban, lelkesebben.) Jaj, be felséges!

SZILÁGYI (fölemelkedik a lány öléből, boldogan, nagyot nyugtózik): Micsoda pompásan érzem magam! Most mingyán juhhusos kását eszem. Aztán iszom rá egyet. Aztán megőlelem utána ezt a bogarat. (Félkarjával magához vonja a leányt.) Aztán meg befelé fordítom a gubát, horkolok, ameddig jól esik. Aztán felkelek. Jót ropogtatok magamon. Kiöblitem a szájam ezzel a vinkóval. Ujra eszem is, meg iszom is, Meg megint csak pihenek, amíg neki nem indulok, hogy kószáljak egyet a Virág lovamon. amerre a legtisztább az ut. Rossz szót nem kapok. Kocsmába megyek, a kalapomho virágot teszek. Országuton harácsot szedek. Aztán megin iszom, eszem, meg lefekszem, aluszom a paráznál, amíg föl nem köt a kipihenttség. (Lekes meggyőződéssel.) Te, Antal, aki pap, kántor, lanitómester van, mind hazudik. Amikor én kis bojtár vótam, dógos, tisztességes kisbojtár, több vót a verés, mint az étel. Alunni se hagyott a számadó, szijat hasított a bőrömbű, ha valamelyik kocája lebocsátotta a fülét. Aztán, amikor keserűségembe elloptam az első disznót, tyü, de szoritott a felsz, mi lesz érte a bünhődés? Hát fenét vót bünhődés. Akkor kezdett nekem fölhajjalodni. Dehogy el ne hagyjam, az igazán igazi jó életem mégis azaz lett, amikor a juhosi határba agyonvertem a póstást. Akkor megint eszembe jutott, amit a papok beszélnek. (Legyint.) Osztan semmi. Csak minden ilyen dolognál megnőtt a tisztesség. Ha valahová odamegyek én, tisztul előlem a gatyás. Ez az a Szilágyi, akivel nem okos dolog tengelyt akasztani... (Föltápszokodik a földről.) No, hadd látom én is, milyen lesz az a kása? (Veszi a kanalat, fujja, kóstolja, amikor hirtelen fölkapja a fejét, mintha távolról hallott volna valamit. Figyel. Hegyezi a fülét, Nem is kóstol, visszameríti a kanalat a kondérba. Amit Szilágyi meghallott, a többiek is meghallották. Ezek a hiuzjüü pusztai emberek, mind egyazon pillanatban kezdtek el figyelni. Üstödi méltóságosan fölállt a trónusáról.

A Budapestvidéki butorkereskedelmi vállalatnál

Butorszükségletét
 olcsó áron, kedvező fizetési feltételekkel vásárolhatja.
 Cégtulajdonos: **MÜLLER LAJOS** butorgyáros, V., Kádár-utca 3. (Berlini-térnél)

A kezében ott a puszka.)

ANTI (*jobbra megy, leskelődik kifelé a sötétbe — jentli*): Magános, lovasember nyargal errefelé.

TUZOK (*vizes ödör áll a tűz mellett. Azt hirtelen kiloccsantatja a kondér alá. A tűz nagy sitergással lelappan, Üstödi a készen tartott puskával a lovak mögött jobbra ki-megy a színről, Tuzok és Szilágyi követi a vezért. A szinpadon csak a kis cigányleány marad és Anti, aki minden eshetőségre készen, gyorsan oldani kezdi a lovak pányváját. Néhány pillanat mulik így el, amely alatt a tűz uj, a réginél még nagyobb erőre kap. Jobbról zaj, beszéd zúrvára. Majd a három zsvány közt, a rászegzett puskacsövek őrizete alatt, bejön a színre a pandur*).

2. JELENET

Voltak, a pandur

PANDUR (*amióta a kocsmából elmenekült, este óta, szakadatlan nyeregben ül. Képzeltető, hogy néz ki. Milyen zilált, izzadt, felindult. Hogy liheg. Hogy reszket a térd. Fegyvertelen. Az ő karabélyja is Tuzoknál van*): A pásztorok úgy dirigáltak, hogy errefelé tanyázik. Az Üstödi Antal éccakai tanyáján vagyok... (*Nem kap választ, megáll a tűznél.*)

ÜSTÖDI (*eddig a pandur oldala mellett állott, onnan figyelte. Most szembe kerül vele. Alaposan megnézi*): Messziről gyöhet a strázsamester ur. Összerokadt a lova, ahogy kivette a lábát a kengyelből.

SZILÁGYI: Vége annak a lónak. Csupa véres tajték a szája, nyaka, szügye lájéka. Ugyi Antal sohse kapja vissza többet az inát?

PANDUR (*ráemeli a szemét a zsványra*): Kend az az Üstödi Antal?

ÜSTÖDI (*csendesesen*): Azt mondják.

PANDUR: Engem Bors Istvánnak hinak. (*Tuzokhoz, Szilágyihoz.*) Ugyan vegyék el már rólam kentek a puskájukat. Láthassák, hogy egymagam vagyok. Hogy jó szándékkal vagyok. Hiszen a karabélyomat is oda adtam a kentek kezébe.

ÜSTÖDI: Hirből ismerem a strázsamester urat. Furesa, hogy csak hirből, hogy nem találkoztunk eddig.

PANDUR: Engem ne strázsamester urazon kend. Mert én nem vagyok többet strázsamester ur.

ÜSTÖDI (*szúraz gunnyal*): Hanem kicsoda?

PANDUR: Az este óta magam is bitang vagyok. Pusztá farkasa. A kend farkasa, ha úgy tetszik! Nézzen meg engem kend, ha jól olvas ki belőlem, hát én felcsapok legényinek. Eddig hiába kergettem kendet, nyóc,

tíz pandurral a hátam megett. Elnyelte előlem kendet a pusztá. Most, hogy egymagam vótam, hogy nem kergettem, hanem kerestem kendet... mintha kiolvasták volna a szememből... Kézről-kézre adott engem mindenik pásztorúzt... (*Bámulva.*) Mégis csak nagy ur kend ezen a pusztán...

ÜSTÖDI (*sötét mosollyal*): Hát van erre a környéken néhány jó emberem...

PANDUR: Ugylátszik, isten rendelése ez. Pedig mindenki óvott kendtől. Mindenki azt mondja, hogy kend maga a sátán. Hát éppen azért. Én a sátán embere akarok lenni! (*Parolára nyugtja a kezét.*)

ÜSTÖDI (*nem fog kezét. Szünet után hal-kan, sulyosan, nyugodt tárgyilagossággal*): Lopott a strázsamester ur?

PANDUR (*hevesen tiltakozó mozdulattal*): Nem vagyok tolvaj.

ÜSTÖDI: Nem. Csudáalom. Mert valami ilyenféle van mindig, ha valaki eltépi a kötőféket odaát, abba a másik világba, oszt idegyön, a mi kásás kondérunk mellé. Nem lopott? Hát akkor egyebet tett tán. Kártyzott ugyi, oszt elveszítelte a pandurlegények lénungját?

PANDUR (*kiszakad belőle a vallomás*): Gyilkoltam... (*Csőnd, Tuzok, Szilágyi és Anti főlzszisszenek a meglepetéstől.*)

ÜSTÖDI (*nyugodtan*): E mán derék dolog. Aztán kicsoda vót a szerencsés?

PANDUR: Agyonvágтам egy huszárhadnagyot. Fejjebbvalómat. Urfit. A főispán fiát.

ÜSTÖDI: Még a helyit is megtujjuk a strázsamester urnak. — Üljön le, öcsém, ide a tűzhöz. (*Tuzokhoz.*) Adjad oda Gereben a strázsamester urnak a kulacsot.

TUZOK (*oda adja a kulacsot*): Mondja mán, hogy vót? Szétrepedek a kíváncsiságtul.

PANDUR (*iszik, elkeseredve*): Ne kérgyék, miér? Majd meghallják másoktul. Én magam el se tudnám tán mondani még. Összezsikorodul a fogam, ha rágondolok. Elég a hozzá, hogy itt vagyok. Adják ide a karabélyomat, egymagam ráküldhetnek egy egész városra.

ÜSTÖDI: De nem ugy van az, öcsém. Minden mesterségnek vizsgája van. Hát ha valaki szabad legény akar lenni mellettem, nekem azt tudnom kell, miért akarja? — Asszonyér?

SZILÁGYI: Persze, hogy asszonyér. (*Hamisán hunyorit, barátságosan oldába löki a pandurt.*) Ugyi öcsém, asszonyér tette?

PANDUR: Hát azért. Asszonyér.

ÜSTÖDI (*csöndesen bólint*): Hogy hijják? Ösmerjük?

TUZOK (*unszolja a vonakodó pandurt*): No, mondja. Ejnye, be lusta beszédje van a strázsamester urnak.

PANDUR: Nem akarnám... Süt a neve a számon. *(Vágy és szerelem van benne, ahogy kijött.)* Anna... Kocsmárosné a két-tornyí járásban. Ott, a négyes keresztuton...

ÜSTÖDI *(az embereihez, mert azok szinte felkiáltanak a meglepetéstől)*: Pisszenés ne legyen. Hallgassuk csendben a strázsamester ur históriáját. *(A szemével kormányozza az embereit, akik most a pandur két oldalán, kissé a háta mögött foglalnak helyet.)*

PANDUR: Nem akarom, oszt mégis mondom. Tán, hogy könnyítsek magamon. Kímélik a lelkemből.

ÜSTÖDI: Öntse, csak öntse. Megfordultam én abba a kocsmába. Olyan hosszú, barna asszony. Sűrű szemöldökü.

PANDUR *(melegen)*: Olyan. Jól ismeri kend? Tudom, jár arra néha.

ÜSTÖDI: Járók olykor. Ismerem úgy szegrül-végről. *(Mert az emberei vihognak — szigoruan.)* Fogjátok be a szájátokat. *(Innen kezdve a betyárok hallgatnak, figyelnek. Lesik, hogy vallatja a vezérük a gyanuttan pandurt.)*

PANDUR: Hát ha látta kend, ha jól megnézte. Tudhassa, hogy azért érdemes vót. De ha a pokolba jutok is miatta. Muszáj vót!

ÜSTÖDI: Annyira szereti öcsém azt a keresztuti Annát?

PANDUR: Ételem, italom, alvásom, lélegzetvételem.

ÜSTÖDI: Aztán nemcsak szereti, hanem a szeretője is vót? Mert az más... *(Csönd.)* Jó na. Látom abból, hogy nem felel, hogy a szeretője. Hát aztán mióta?

PANDUR *(ingadozva)*: Kend csak mindent kivesz belőlem. Olyan gyenge vagyok a kend szeme előtt, mint a madárka.

ÜSTÖDI *(sürgetően)*: Mióta?

PANDUR *(halkan)*: Mindszentek napján lesz első esztendeje.

ÜSTÖDI *(alig tud uralkodni magán, elnyomott fájdalom, hörög belé, ahogy maga elé mondja)*: Egy esztendeje már. *(Csönd.)* A betyárok feszülten lesik a vezért, hogy mit fog csinálni.)

PANDUR *(a visszaemlékezés mámorában)*: Van a szálláson egy vízescsupor, az ablakomon. Abbul ivott, amikor először nálam vót... Virágot tartok azóta abba a csuporba. Egy éve. Azóta nem vagyok magam ura. Csak olyan rabfajta. Ha piros kendőt látok, elszorul a szívem, mer ő is piros kendőt visel a haján...

ÜSTÖDI *(rekedten)*: Piros kendőt visel a haján...

PANDUR: Aztán tegnap este a kocsmában, a setét ivóban, ott, én előttem, az a hadnagy... *(Összeszorul az ökle)*... lássa kend, én olyan kutyájuk vótam, hogy engem a csendbiztos odatehetett volna egy bödön turó mellé, hogy őrizzem. Ehen halhattam volna mellette, egy morzsájához nem nyulok, hogy ha megtiltják. De az rettenőbb vót minden tilalomnál, törvéynél... én mán nem is tudom, hogy vót... Tűz, láng lett előttem a világ!

ÜSTÖDI *(hidegen)*: Nagy dolgot tett a strázsamester ur. Tán nem is volt érdemes. Egy lotyóér.

PANDUR *(fenyegetően, de nem ordítva)*: Mit mondott kend? *(Főllál. Üstödi is főllál, a betyárok is főllálnak a pandur két oldalán és a háta mögött.)* Vigyázzon kend, mert itt az emberei közt verem a torkára a fogat.

ÜSTÖDI *(moccanás nélkül, nyugodtan)*: Mert lotyó az. Az egyiknek a nyaka még meleg a karja ölelésitül, már a másikéba akaszodik hazudni.

PANDUR *(nekirohan Üstödnek, de a zsi-ványok a vezérük szeme villanására megrohanják, megfogják, pányvát vetnek rá. Egy pillanat alatt összehurkolva, tehetetlenül liheg a három betyár keze között.)*

ÜSTÖDI *(meg sem mozdul a viaskodás alatt, engedte az embereit dolgozni. Csöndesen, mintha mi sem történt volna)*: Én mondhatom. Én tudhatom. Mert magának, strázsamester ur, csak kicsi ideje, hogy ivott abbul a vízescsuporjából. Én nekem meg tiz esztendő óta az ágyasom.

PANDUR: Hazudik kend. Aljas, csirke-tolvaj, cigánybetyár kend! *(Rángatja a kötelékét.)*

ÜSTÖDI *(változatlan nyugalommal)*: De olyan alázatos ágyasom, hogy a csizmám is ő huzta le. A kapcát is ő tekerte a lábamra. Boldog volt, ha elemé lédelhetett. És mind a száz párnájából vetette meg az ágát, amikor én ott hálтам nála... *(Ránt egyet a szürén.)* Hanem az nem tartozik a strázsamester urra, hogy mi hogy vótunk, mint vótunk, hogy nekem fáj, vagy nem fáj. Mindegy. Az én dógom. Az itt a baj, hogy felcsufolt engem a strázsamester ur. Minék is kukorékolta el, hiszen nem gyerekkakas már maga se. Lássa, most már röhög magába rajtam ez a három gazember. *(Az embereire mutat.)* Már

CYKLOP GARAGE Középeurópa legmodernebb és legolcsóbb garázsa VII., KERTÉSZ-U. 24-28. TEL. 372-93

mit csináljak ezér a gyalázatér a strázsamester ural?

SZILÁGYI: Bizzad ránk, Antal. Majd mi elmulatunk rajta a Gerebennel.

ÜSTÖDI (gondolkozva): Kössétek oda a dörgölődözőfához. (Mialatt a zsványok hát-racipelik és egy hosszú földbevert karóhoz kötözik a pandurt.) Más ember a helyemben első dühében agyoncsapta volna a strázsamester urat. Vagy így, ahogy van, megkötözve bedobtná a pocsolýába, hogy a piócák szíjják ki a szemét. Én meg nem bánom. Bántani se hagyom. Nem idevaló a strázsamester ur. Szekérre rakatom én, beküldetem a kaszárnyájába. Tegyenek ott a strázsamester ural a maguk törvénye szerint. (A pandur felhördül, megvonaglik a karón.)

TUZOK (kitörő boldogsággal): Fel fogják akasztani!

ÜSTÖDI (vállat von): Már arrul én aztán nem tehetek. (Szárason osztogatja a parancsot.) Te, Andris, meg te, Anti, mi hárman lóra ülünk, te, Gereben, itt maradsz a strázsamester ural, vigyázol, amíg érte küldök valami megbízható talyigást.

SZILÁGYI (panaszosan): Egy kanál kását se eszünk? (Megfogja a kanalat.)

ÜSTÖDI (ránéz): Nem.

SZILÁGYI (ijedten): Jó, no, Nem. (Visszameríti a kanalat a kondérba.)

ÜSTÖDI (Tuzokhoz): Aztán amikor felraktad a szekérre a strázsamester urat, utánunk jössz, oda, abba a kocsmába. Megértetted? (Tuzok bólintott.)

PANDUR (rémülten): Mire készül kend avval az asszonnyal?

ÜSTÖDI (hosszasan ránéz a pandurra): Jókedvembe vagyok, hát megmondom. (Megfogja Szilágyi nyakán a pányvát.) Én ezt a kettőnk Annáját, evvel a kötéllel húzom föl a söntés rácsára. Mire a szekér a sorompóhoz ér a strázsamester ural, annak az asszonynak mán lekoppant a hideg lábárul a papucs, a mejjire ötve az a hazug nyelve...

PANDUR (örjögve a cöveken): Ne bántsa! Engem tépessen szét kend! Én csavartam el a fejt!

ÜSTÖDI (nem is válaszol a kétségbeesett könyörgésre. Még egyszer jól megnézi, aztán sötét gyűlölettel háttafordít a pandurnak. Megindul a lovak felé, amelyeket már ki pányvázott az Anti. Megfogja az egyik ló kantárját, kivezeti a szinről, eltűnik Antival együtt).

SZILÁGYI (a pandurhoz): Berreghet mán. Ha egyszer valamit Antal a kobakjába vett. (Siet a vezér után, kantáron fogja a lovát, vagy ha olyan színész, hogy meg meri tenni,

fölül a hátára még a publikum előtt. A színpalak mögöl karikás pattanása, kurjan tás hallatszik. A zaj, ahogy a három lovas elnyargal. Tuzok a távozók után néz a szeme fölél emelt fegyver alól.)

3. JELENET

A pandur, Tuzok, a cigánylány

(A színen most már tiszta, fehér reggeli fény van. A pandur odaköve a cövekhez, mint Krisztus a Golgotán. Kifáradt, megadta magát, a feje a mellére hajtva. A kis didergő cigánylány sündisznónak gömbölyödve, a parázssá vált tűz mellett melegszik. Csönd.)
Boldog, nagy hajnali madársicsérgés.)

TUZOK (eszeget a kásából, kajánul nézgeti a pandurt): Ejnye, de búnak bocsátotta az orráll a strázsamester ur. Nem éhes a strázsamester ur? Nem kéne egy, kis kása. (Nyújtja feléje a kanalat.)

2. KÉP

(Megint az ivó. Pár órával később, amíg a zsványok tanyájukról a kocsmáig lovagoltak. De egyelőre még csak Anna, Máriskó, Juci és Lajkó vannak a színen. Mind dolgoznak, Lajkó a földön ül, ágfát apróz a bubos előtt. Juci egy dézsában edényt mosogat. Máriskó az üres üvegeket hordja az asztalról a söntésbe. Anna a csirkéknek szór enniválót. A szituáció az, hogy az imént pandurok tanyáztak az ivóban, akik csak néhány perccel előbb mentek el.)

1. JELENET

Anna, Máriskó, Juci, Lajkó

MÁRISKÓ: Valamelyik itt hagyta a pipáját, meg a dohányzacskóját.

JUCI: A káplár. (Fölveszi a jelzett tárgyat, az asztalról.)

MÁRISKÓ (az üvegek közt): Tegyük el neki. Mert ha meggyön, széthontja érte a házat. (A söntéshez viszi a pipát. Annához.) Hát illet. Ez a nyóc pandur, aki most itt ült, tegnap még mind a legénye vót. És most mind ötlet kurgatják. A régi strázsamesterüket. De még hogy hajtanak utána. Pondró essék beléjük. Nincs ezeknek barátság.

ANNA: Hogy mondták, mikor érkeznek vissza?

MÁRISKÓ: Ugy duruzsoltak egymás közt, hogy csak fordulnak egyet a határ alatt. Délre megtérnek. Borlevest parancsoltak. Azt kéne megkérdeni lőlük, ha visszajöttek, hogy él-e még az a hadnagy? Mer amikor itt összeszedték, még szuszogott, még vót benne póra...

ANNA (sóhajt): Csak meg ne fogják az én legényemet. (Szívére teszi a kezét.) Szétdobogja a mejjemet. Vajjon tudott-e magának

másik gunyát keríteni? Messzirül megismerik abba a kék ujjasba, a tollas kis süvegébe. A lova is fáradt lehet már. (Ásít.) Letapad a szemem. Egész éccaka lestem, küd-e valakit. Szólít-e valahonnan? Oszt semmi. (Megrezen, a szájához emeli az ujját.) Csend. (Figyel.) Mi vót-e? Valaki kiál-tott!...

MÁRISKÓ: Senki. Feküdj már le, Anna! Megbolondítod magadat.

ANNA: Már ugyis bolond vagyok egészen. Már nem is bálnék semmit. Szétvágatná-nak. Csak tudnám, merre jár? Csak tudnék segíteni neki. Én nem tudom, merre mehe-tett. Vót-e nála péz? Adtak-e neki enni a puszta embere. Csupa ellensége az egész világ. Csak magamhoz kaphatnám még egy-szer... (Szilájan.) Nem bocsátanám el töh-bet soha... (Ebben a pillanatban a jobb ajtó kinyílik, a küszöbön áll Üstödi, némán, komoran, mögötte két embere.)

2. JELENET

Voltak, Üstödi, Szilágyi, Anti.

(A betyárok megjelenése iszonyu ijedelmet okoz a színen. Az asszonyok mozdulatlaná dermednek, még a hülye Lajkó kezében is megáll a fávágó fejsze. Sírí csönd van, amíg Üstödi lassan besétál a küszöbről az ivó kö-zepébe.)

ÜSTÖDI (szárazon): Adjon isten.

ANNA (rendkívüli küzdelem látszik az arcán. A szívet kell hirtelen visszanyelnie a torkára. Végül győz benne az életösztön, ki-noson mosolyogni próbál): Fogadj isten... (Kényszeredett tréfával.) Hogy jöttek ken-tek? Macskatalpon? Hogy nem hallottuk.

ÜSTÖDI: Csak úgy, mint egyébkor. Lóhá-ton. Patkós csizmába.

ANNA: Hát lehet. Lehet, hogy csak az én fülem van eldugulva. Nem csuda, mer olyan ide-oda vagyok... (Erőre kap, lelkendezve ujságolja, persze csak a saját, hamis beállítá-sában, a nagy eseményt.) Mer itt olyan nagy vérengzés volt az este. Csatakba folyt itt a vér... mer itt vót csakugyan az a hu-szárság, akirül beszéltek. Aztán a tisztjüket, itt, ez előtt a söntés előtt, fejbévágta a saját-maga kardjával az a pandur...

ÜSTÖDI (félvállról): Micsoda pandur?

ANNA (halkan): Hát az...

ÜSTÖDI: „Az“, Melyik?

ANNA: Hát az, tudja, amelyik a szívet hozta.

ÜSTÖDI (gunyosan): A Pista?

ANNA (reszketve): Az.

ÜSTÖDI: Aztán mér?

ANNA: A jó ég tudhassa az ilyesmit. Fér-fiak. Iitak. Rézsegek voltak. (Élénken.) Én itt

se vótam, mer éppen a pincébe jártam boré. Meg tojásér is vótam a tyukólba. Mei tojást akart enni a hadnagy. (Felhuzza az orrát.) Nekem sose tetszett még a szeme ál-lása se annak a pandurnak.

SZILÁGYI: No, e jó! Hát ilyet még soha életemben nem pipáltam! Hogy tud e ha-zudni — mint a folyóvíz! (Hangosan kacagni kezd, amikor áruló, kegyetlen nevetése el-cseng, hosszú csönd támad.)

ANNA (megéri, hogy a betyárok mindent tudnak. Üstödi merő nézése előtt lassan a söntéshez hátrál, odalapul a rácshoz, a két kezét védekezően keresztbe teszi a mellén. Halkan, rettegve): Mit akar kend csinálni vélem?

ÜSTÖDI (Szilágyihoz): Add ide, Andris, azt a pányvát. (Átveszi a kötelet, amelyet Szilágyi letekert a nyakából — szárazon.) És most takarodjék ki mindenki ebből az ivóbul. (Mindenké kisompolyog. Közben Üs-tödi leakasztja a válláról a szűrt, az asztalra teszi, lassan bontogatni kezdi a kötelet.)

ANNA (mindent megértő, a halálfélelem-től féltájtalan nézi a zsványt).

3. JELENET

Anna, Üstödi

ÜSTÖDI: Nálam járt az a „Pista“. Fel akart csapni. (Rideg kis nevetéssel.) Éppen hozzám. Hát aztán beszélgettünk. (Kajánul.) Elmondott az mindent. Még a szemöcsőt is a hátadon.

ANNA (ez fáj neki, de azért nem harag-szik, talál melegséget a pandur számára): Elmondta? Oh, szegény. (Vádolón.) Bizto-san kinezta kend. Kiverte belőle. (Rettegve.) Mit csinált vele?! Mondja!

ÜSTÖDI: Semmit. Utjára küldtem. Utál-tam vóna a magam kezével hozzája érni... (Az asszony megkönnyebbült, nagy sóha-jára.) Látom, örülsz. No, hát örüljed ki ma-gadat, mert... (Közledek feléje kötéllal.)

ANNA (iszonyodva hátrál, majd megáll és a lepvadabb életakarát zsenijével szembe támadja a férfit): Na, győjjék kend! Fojtsa belém a szuszt! Az egyetlen igaz emberibe!

ÜSTÖDI: Te vagy igaz?! Te, ringyó! Te szajha! (Megmarkolja.)

ANNA (a férfi markában egyre emelke-dőbb szenvedéllyel): Hát az vagyok! Hát kiér vagyok?! Hát kiért tettem vóna? Hát hol vóna már kend, ha én nem vagyok szajha! A földbe emésztődne már régen. Ré-gen keresztül ment vóna már kend a hóhér

Elite Pensio Budapest, V., Bálvány-utca 24. — Telefon: Aut. 14-2-55. — Elegáns, szellős szobák hideg-meleg folyóvízzel, kitünő ellátás bejáró vendégeknek is. Ebédet házhoz küldünk.

kezén, ha én akarom. Háromszáz forint van a kend fejire kifizve. Hányszor megkaphattam volna. Csak kacsintok egyet és itt nyomják el álmába, részegségibel! Hát meg tettem? Hát nem tölem tudta kend, mikor jár erre vagy arra a pandur — katona?! Törje azt a marha-tök fejit. Hát én honnan vettem volna? Kitül?! Kellott énnekem erre ez a pandur. Ha ára vót, megfizettem. Hát meg tettem kendér! Nem nagy gyönyörűség vót. Össze kellett csikorítani a fogamat. De meg tettem. Kendre gondoltam. A kend hasznára. Oh, be nyomoruság, hogy akkor veri meg kenteket a legvakabb butasággal az Isten, amikor az ember a szive életinél is többet ád oda... kendér...!

ÜSTÖDI (fölgerjedve, megingatva, szinte kétségbeesetten): Hazudsz! Megint hazudsz! (Megrázza.)

ANNA (szilaján): Hazudok hát! Nem is igaz mán, amit mondtam. Mer ez csak addig vót igaz, amíg azt hittem, hogy okos, különös ember asszonya vagyok. Olyan ember asszonya, aki több, mint a többi! Na, én szépen jártam. Kihe ragaszkodtam én?! Kihe?! Vén kerge koshoz! (Megvetően.) No, most megmutatta kend, kicsoda?! Kend se több, mind a buta fiatal pukkansok a feszes nadrágjukba...

ÜSTÖDI (magánkiül): Te!

ANNA (féktelen erővel): Csinálja mán! Fuffja el mán a gyertyámat! (Föltépi a mel-lén, a nyakán a ruhát.) Na, itt a nyakam, tegye már rá a hurkot!

ÜSTÖDI (egészen össze van fonódva az asszonnyal. A szoritása most akaratlanul is öleléssé változik át. És mintha a meztelen husának a látása elszédítené, hosszú, szomjas csókkal tapad rá az asszony nyakára. A csók után úgy emeli föl a fejét, mint a bika, mikor ivott. Rekedten): Valami rontás gőzöl belőled.

ANNA (ugy tesz, mintha ő is elgyöngült volna a szerelemtől, alétlan): Sátán. Szijja a véretem... (Visszaöleli a férfit.)

ÜSTÖDI (forrón, szinte könyörögve): Ha hinni tudnám! Ha csak egy szemernyi igaz lenne benne!

ANNA (megérzi, hogy győzött. A szeme fölbillan, kibontakozik az ölelésből, ott-hagyja a férfit, a szin közepére jön. Illegeti magát, a ruháját igazgatja a sok szorongatás után. Rendes, köznapi hangon): Most mán ne nyargaljon el mindján kend. Maradjanak egy kicsit. Csupa tüske a kend képe. Repedt tőzeg a bőre. Ideje volna, hogy tisztába tegye mán magát tetőtül talpig. Készítettek a dézsába meleg vizet. Megmosom a hátát meleg, szappanos vízzel.

ÜSTÖDI (ugy áll a falnál, mint a szél-ütött. Nézi az asszonyt, minden eszén és

gyűlöletén tul, fölgerjedt vágygal): Ideje volna... (Kihull a kezéből a kötél.)

4. JELENET

Voltak, Tuzok

TUZOK (bedugja a fejét az ajtón): Be-gyöthetek?

ÜSTÖDI (zavara elveszi a haragja élet): Ha mán bedugtad a pofádat.

TUZOK (bejön. Kicsit bámul, hogy még él az asszony, megbillenti előtte a kalapját, aztán Üstödihez fordul): Hát elküldtem. Három ludasi pásztor gyött érte talyigával. Amikor feltettük a talyigára, már egészen el volt pilledve. Hagyta magát, akár a hót-test. (Elégedetten.) Azóta mán bent vannak vele a megyénél. Tán már át is adták a kaszárnya előtt a posztnak.

ANNA (rémülten): Kicsodát?! (Mert Üstödi nem felel, Tuzok felé hangosan, szivszakadva.) Kicsodát?!

TUZOK (nevet): Kicsodát? Hát a kecskemeti kalugyert. A szegedi püspököt. A debreceni nagytemplom esperesét. (Édesdeden vigyorog.)

ANNA (mint a tigris, mintha a torkát akarná elharapni Üstödi felé): Hát „igy” nem bántotta kend?! (Egy pillanatil vadul villog a szeme, aztán fenyegetően elsötétül arca.) No, jól van. Jól van hát. Az akasztó-fára küldte. (Összetörve leül a lócára.) Miat-tam veszik el az életét. Tölem kérik majd számon odaát. (Kereszetet vet.)

TUZOK (kárörvendő bölcsességgel): Igy van az, ha valaki mind a templomba vasárnapozik. Ilyen nyavalyássá teszi az. A szél-tül is reszket az olyan... (Üstödi kurta kézzel legyintésére kitakarodik a színről.)

5. JELENET

Anna, Üstödi

ÜSTÖDI (az asszony vállára teszi a kezét, föltámadó féltékenységgel, zsarnokin): Gyászolod?

ANNA (föllemeli a fejét, nagyon sötét az arca): Ugyan mán. Hagyjon mán ezzel a bolondériájával. (Legyint.) Sajnálom. (Halkan.) Annak tán jobb így szegénynek. Meg nekem is jobb. Mind a hármunknak. Nem érti kend? A pokoltul félek. (Megborzong.)

ÜSTÖDI (gőgös nevetéssel): A pokoltul? A nincsen. Csak a szegény embert ijesztik vele. (Fükkészőn nézi az asszonyt.) Hát most meglátom, hogy hogy vótál vele? Abból, ahogyan akarod. Hát itt maradjak?

ANNA (fölkapja a fejét, szilajon, sóváran, szinte tulságos mohósággal): Mondtam mán. Maradjon itt kend. (Irtóztatva türi, hogy a férfit megcsókolja.)

ÜSTÖDI (a fejébe szállt a vér. Nem lát, nem hall, nem gyanakszik. Főlegyenesedik,

körülnéz): Gereben! (hangosabban) Gereben! A Krisztusát a fületeknek! (Kimegy, hogy parancsot osszon az embereinek.)

6. JELENET

Anna, majd Juci, Üstödi, Szilágyi, Tuzok, Anti

ANNA (ahogy egyedül marad, elborítja a könny. Egy-két zokogó hang szakad ki belőle. Aztán erőt vesz magán, az öklével megfenyegeti az ajtót, amerre Üstödi elment, majd hátraszárad az ablakhoz, kinyitja, ki szól, olyan hangon, amely félig suttogás, félig kiáltás): Juci! (Izgatottabban.) Juci! Juci!

JUCI (megjelenik az ablaknál): Tessék, Anna néném.

ANNA (sebesen, fojtottan, az összeesküvők suttogásával): Okos vagy? Tudsz szaladni? Tudsz vigyázni magadra?

JUCI: Mér, Anna néni?

ANNA (körülnéz — még halkabban): Keresztül szaladsz, amerre a cifra ménes legel. A pandurok elibe. Megmondod nekik, hogy most itt foghatják az Üstödi bandát. Vigyázzanak. A gyíknál csöndesebben jöjjenek. Ló nélkül. Az árokba.

JUCI (már futna).

ANNA (az ablakon keresztül megkapja a vállát, behuzza a fejét, megcsókolja): Vigyázz! Ha megszólítanak, miér métsz? . . .

JUCI: Malacérl (Eltűnik.)

ANNA (végigsimít a homlokán, nagyot, mélyet sóhajt, mintha kő esett volna le a szívéből. Főlegyenesedik. Alig hogy rendbe szedte magát, már jön vissza Üstödi az embereivel).

ÜSTÖDI: Kivel pusmogtál ott az ablaknál?

ANNA (mint aki már eldöntötte, hogy mit akar csinálni, teljesen nyugodt): Én? senkivel. Ezt a kis birsalmasajt vettem be az ablakból. (Beveszi a tányért az ablakdeszkáról.) Kinek kell? Finom birsalmasajt. (Kínálja.)

TUZOK (a tányérhoz szagol): A disznaját etesse vele. Hisz ez szorulást csinál az embernek.

ÜSTÖDI (a legényeihez): Itt maradunk. Aluszom egyet. Kettő köztetek tehet, amit akar. De egy vigyázzon. Odaki. Nem is az udvaron. A padláson. A háztetőn. A kémény mellől lesse az utat . . . (Megindul a baloldali ajtó felé, amelyik a lakószobába nyílik.)

SZILÁGYI (utánaszól): Te, Antal.

ÜSTÖDI (megfordul a küszöbön): No.

SZILÁGYI: Nekem nem tetszik, hogy most itt maradjunk. Gyilkoltak tegnap ebbe a kocsmába. Rajzani fog erre egy hétig mindenféle kopó.

ANNA: Nahát nyugodtak lehetnek. Tiszta most itt a levegő. Mielőtt maguk győttek, éppen akkor mentek el innen a pandurok.

TUZOK: Nemcsak pandur van a világon. Van a világon katona is.

ÜSTÖDI (kategorikusan): Ha egyszer úgy mondtam, hogy itt maradunk, hát akkor itt maradunk. (Végigvillog a szeme az embereken.) Valamelyik másképp akarná? (Csönd. A zsványok némán, megadóan állanak. Üstödi megfordul a küszöbön és bemegy a szobába.)

ANNA (diadalmasan végignéz a szájtató betyárokon és a derekát ringatva, halkán dudolva, bemegy Üstödi után a szobába.)

7. JELENET

Szilágyi, Tuzok, később Anti nélkül

SZILÁGYI (mélységes bámulattal): Nahát, fránya egy asszony. Nem adtam vóna az életiér egy odvas lófogat. Oszt itt van. Hogy kihuzta magát.

TUZOK: Tudja kend, hogy milyen most nekem a kend híres Antalja? Ilyen kicsike

Kit lát vendégül a Színházi Élet a CONTINENTAL szállóban

E héten Kreisler Margit, Csurgó, előfizetőnk invitáljuk három napra Budapestre és felkérjük, hogy megérkezésének pontos idejéről a Continental-szállódat (VII., Dohány-utca 42—44.) értesíteni sziveskedjék.

e. (Leguggol, úgy mutatja a tenyerével, hogy milyen alacsony.) Kedvem volna itthagyni. Engem ne regulázzon többet az olyan, aki nek magának sines regulája.

ANTI (Tuzokhoz): Hallja-e! Az apámra ne beszéljen. Mert megtalálom mondani neki, hogy jár a szája a háta mögött.

TUZOK (vigyorog): Tessék. Erre az utjára. Na, merjél utána menni. Nyiss be. Nyomd le a kalincset. (Mulat a fiún, hogy meg se mer moccanni.)

SZILÁGYI (csütlapitón): Nem kő ugatni, atyafiak. Nézzünk körül magunk közt, ki itt a legfiatalabb? Mer a legfiatalabb, a menjen föl a padlásra silbakot állni.

TUZOK: Mi meg addig majd lepihenünk. Ugyis eleget hajkurásztak bennünket éccaka. (Nevet a flu dühén.)

ANTI (elkeseredve): Persze, hogy én menjek? A legfiatalabb, ugy-e? Mindig csak mindent az én nyakamba akasztanak. Torkig vagyok már magukkal. (Kézmozdulattal mutatja, hogy torkig van mindennek.) Egyszer fogom magam, átmegyek a hatodik megyébe, munkába szegődöm, még az is jobb ennél a cudar életnél! (Dühösen a szemébe huzza a kalapját, ki-megy, becsapja az ajtót.)

SZILÁGYI (utánakacsint): Hát nem lehet, odaki jó. Mert biztos, hogy esni fog.

TUZOK (végigfekszik az egyik asztal lapján. A fele gubáját a feje alá gyüri, a felével betakarózik, a kalapját az arcára teszi): Én nem sajnálom. Szívesen átbujnék abba a fiatal bőribe. (Irigyen.) Olyan ennek a béle, akár az ököré. Megeszik egy font szalonnát, egy egész koszoru hagymát, iszik hozzá egy sajtár vizet, aztán csak fütyörész. Én nekem meg végem egy kis herbécstokánytul, egy kanál kásátul. Minek is hagytak egyedül avval a kásátul. Csak hagnya mán aludni az a bestia csikarodás. (Keservesen felhuzza a két térdét.)

SZILÁGYI (az ajtó hasadéknál guggolva, leskelődik át a másik szobába, irigy, kelkes, csiklandós, csudálkozó kis indulatszavakkal árulja el, hogy valami gyönyörű látványosság lehet odátul): Ej no... Hogy affene!... (Tuzok felé pislant.) Gyer ide, Gereben. Nézzél csak két gerlicét...

TUZOK (a legsötétebb gyomorhaj fenekéről): Kiváncsi a betegség. (Sercint egyet ol-

dalt, aztán, mert látja, hogy Szilágyi eljön az ajtótól.) Na, lássa, kend is megurta.

SZILÁGYI: Dehogy untam. Csak elmentek innen a lik elől. Ott egye meg a fene üket. (Nyögve elvackolja magát a kemence pad káján.)... Hanem az szentigaz, hogy jobb volna fordítva. Ha vénen születnénk, ráncosan, fogatlanul. Aztán ugy kezdenék fogasodni, csintalanodni. Kerekedne lassan, a lötyvedt bőrünk. Elmenne a fehér tüske a popfánkru, gyönne a helyibe a gyenge legény-pehely. Mind kicsinyednénk, kicsinyednénk. A végin ott ülnénk anyánk karján, szopós-nak. Kis piros ribizliszem a szájunk. (Mert Tuzok elaludt és fujni, horkolni kezd, fél karra támaszkodik, nézi.) No, mi a? Ne puszogj, kásal Aluszol? (Csönd.) No, ha aluszol, hát akkor én is aluszok. (Behúzódik a gubájába, leteszi a fejét. Egy pillanat és ő is horkolni kezd. A kétféle hortyogás összefonódik, betölt mindent, plafonig csapó harsogásával. Sötétség, a szin elforog.)

3. KÉP

(Butorral zsufolt alföldi parasztszoba. Azon kívül, hogy nagyon tiszta, nagyon rendben van tartva, még külön is érzik rajta bizonyos kis gazdagság. A fehér félszűggyönyös kis ablakok párkányán csuporba tett ősi rózsá. Meszelt fal. A szögletben magosra vetett százpárnás parasztagy. Az ágy fölött a töviskoszorus Jézus és Szűz Mária színes vásári képe. A falon valahol keresztnek is kell lennie és szenteltvíztartónak, amelyre rózsafüzér van akasztva. Az asztalon ott a zsidvány puskája és szűre. Azonkívül a színen van az a melegvizes dézsa és mellette a törülköző-ruha is a földre dobva, amik kel Üstödi megtisztálkodott.)

1. JELENET

Anna, Üstödi

ÜSTÖDI (a megvetett, földült ágy kávján ül, a csizmáját huzza): Hosszut aludtam?

ANNA: Jóformán a szemit se hunyta be kend. Eppen, hogy megforgatta magát a pár-nán.

ÜSTÖDI (topog egyet-kettőt, hogy jól van-e felhuzva a csizmája): Nahát, akár hosszú vót, akár rövid vót, elég vót. (Föl-áll.)

ANNA (elgyötört, ideges, minden pillanatban az ablak felé les titokban. Titkos ijedelemmel): Dehogy megy kend. El nem ereszttem addig, amíg meg nem varrom ezt a lyukas kalapját, ezt a rossz szűrit. (Előkeresi a varrószerszámát, fogja a szűrt, öltöget rajta, közben mintha véletlenül tenné, leveszi az asztalról és az ajtó mellé támasztja Üstödi puskáját.)

ÜSTÖDI: Mondjad csak, mér csókolsz, al-latsz, marasztalsz? Mit akarsz tőlem? (Leül az ágy lábánál egy alacsony lúdra.)

Ajándékregény szelvény

Aki 13 darab szelvényt beküld a kiadó-hivatalnak s bélyegben, vagy Coupon-reponse internationalban (Nemzetközi válaszdíjszelvény) mellékel 80 fillért, az megkapja a Színházi Élet negyedévenként megjelenő ajándékregényét.

ANNA: Én? Semmit. Nem akarom, hogy az az ember, aki énhozzám jár, úgy menjen el innen, lyukas kalapba, rongyos szűrbe, aminek a válláról lefeszlett a csat. (Varr.)

ÜSTÖDI: Tedd el azt a tüt. (Int az asszonyoknak, hogy menjen oda hozzá.)

ANNA: Mingyárt. Csak még ezt a három ötést. Csak még ezt a kisebb lyukat itt.

ÜSTÖDI (ellentmondást nem tűrően): Ide gyere. Új ide az ölembe.

ANNA (alig tudja az írtózását titkolni): Ugyan mán. Ujra kezdeni?

ÜSTÖDI (nyersen): Az ölembe.

ANNA (teljesíti a parancsot).

ÜSTÖDI: Öleljed át a nyakamat.

ANNA (megteszi).

ÜSTÖDI: Csókolj meg.

ANNA (megcsókolja a férfi arcát).

ÜSTÖDI: A szájamat.

ANNA (félajlult, de azt is megcsókolja).

ÜSTÖDI (kis szünet után): Hát én nem tudom, mi van énevem? Hajdan, ha valami szotykat lekaptam a tiz körmirül, rá se gondoltam utána. Már a másikra gondoltam. A harmadikra. Itt ülök, el akarok menni, aztán nem tudok felállni. Kim vagy te nékem? . . . (Csönd után követelően, hangosabban.) Kim vagy te nékem?

ANNA (reszketve): Szeretője.

ÜSTÖDI: Most felkötik ezt a te pandurodat, kihül a meleg helye. Nekem akkor se lesz nyugodalmam soha. Mér? Mit akarnék még? Járnai puskával a határt, oszt, aki fiatal legény van, mind kipusztítani? Durri! — a kukoricából! Semmiér, csak azért, mert olyan fajta vót, hogy asszony szeme megakadhatna rajta. Hogy legyen veled? Mit csináljak? Fizessek? Hizelegjek? Rimánkodjak én? (A most következő pár mondat egyetlen gyöngéd része a szerepnek, de itt aztán fátyolszerű puhasággal kell beszélni.)

Kitárjam magam? Dió vagyok én. Kemény a héjjam, de ha feltörnél, bejül, bennem is édes, fehér a bél. . . (ringatni kezdi a térdén az asszonyt.) El is ringassalak talán? Csicsijja bábu. Aludjál szivem, csicsijjal (Ringatja és végtelen gyöngédséggel nézi az asszonyt, majd észrevesz valamit és föltámad a vadsága.) Mi van veled, hej! Hol a füled? Hol jár az eszed?! A pandurodon? (Halálosan megsértve.) A siket fülednek prézsmítálok én?! (Megrázza az asszonyt.)

Te! (A nyakára teszi a markát.) Mégis csak megfojtalak, te! . . . (Főlemeli a fejét, figyel, aztán szinte megütődve konstatálja.) Mi van? . . . Nyerített a lovam! . . .

ANNA (megérzi, hogy itt a nagy pillanat, nem is tudja egészen elleplezni már az izgalmát): Nem hallottam. Nem esengett kendnek a füle? (Mintha tréfálna, befogja a férfi két jület.)

ÜSTÖDI: A puskám!

(Kint, először messzibbről, aztán közelebb, két-három lövés hallatszik. Tuzok halálordítása. Szilágyi kétségbeesetten hívó hangja: „Antal! Lábdobogás. Fölfordított butorok, küzdelem zaja. Üstödi fölpattan, a puskájához akar jutni, de az asszony rajta lóg mint a kullancs. Átfőnja a térdét, nem engedi mozogni, cibáltatja magát a földön. Szilaj küzdelmük közben, fölpattan az ajtó és négy karabélyos pandur ront a szinre. Egy figyelmeztető hang kívülről: „agyon ne verjétek! az eleven fején van a jutalom“.)

2. JELENET

Voltak, a pandurok

ÜSTÖDI (csak most rugja el magától a földre az asszonyt. Kifulladás, lihegve, de gögös erővel.) Hozzám ne nyuljanak. Megadom magam. (Kinyújtja a két kezét.) Rám tehetik a perecüket. (A pandurok odamennek és megvasalják, de nagyon óvatosan nyulnak hozzá, szinte félnek tőle. Érezetelni kell, hogy ennek az embernek még a pandurok előtt is van reputációja.)

SZILÁGYI (pillanatra odacibálja magát a nyitott ajtóhoz. Látszik, hogy markolásszák őt is a pandurok. Bekiált — keservesen): Antal! Agyonlűtétek a fiadat. A Gerebennek is kampecl! . . . (Elhurcolják az ajtótól.)

ÜSTÖDI (bősz mozdulattal ránt egyet a vállán káromkodást nyom el): Hát bánom is én most! . . .!

KÁPLÁR (nagybajszu, vén továbbszolgált altiszt, az asszony felé, aki már feltápaszkodott a földről): Köszönjük szépen a hiralást. (Csönd. Mindenki Üstödöt nézi.)

ÜSTÖDI (lassan az asszony felé fordítja a fejét. Hidegen, szárazon, minden szemrehányás nélkül): Miért tetted? (Megvetően.) A pénzért?

ANNA (most aztán kitör belőle minden, szívszakadva vágja a zivórn szemébe állati gyűlöletét): A szeretőmér! (Az égre emeli

Vidéki előfizetőink figyelmébe!

A mai napon postabefizetési lapot mellékelünk azon előfizetőink lappeldányaihoz, akiknek előfizetése november 30-án lejárt. Kérjük t. előfizetőinket, hogy a megújítást kellő időben küldjék be, nehogy a lap küldése fennakadást szenvedjen.

A Színházi Élet kiadóhivatala.

összekulcsolt kezét.) Hála tenéked erős Isten, hogy elhitte a komédiázásom ez a vaksi, vén kutyal

ÜSTÖDI (megrázza a bilincset): Te! (Rárohanna az asszonyra, de két pandur eléje áll, megfogják.)

KÁPLÁR (fogja Üstödi karját): Nono.

ÜSTÖDI (már vissza is állott fejedelmi méltóságába. A pandurokhoz száraz gunyolódással): Ilyen bestiát nem találnak káplár ur, Debrecentől Szegedig. Aszongya, hogy a szeretőiér. Na hát azt a szeretőjít, lehazudta, kicsufolta az imént, amikor a rongyos életiér reszketett!

ANNA (igazolni akarja magát, ő is a pandurokhoz beszél): Kapaszkodtam az életemhez, káplár ur. Hagyhattam volna magamat elpusztítani, csak a magam hiúságáért. Azt hittem, hogy akié vagyok, kinn jár sárosan, éhesen a fődeken. Kergetett farkas. Senkije a világon kivülr, káplár ur. (Fájdalmasan.) Ide jöjjön, kopogjon éccaka az ablakomon, aztán senki se legyen itt a házba? Egy lélek se, aki egy tányér levest melegítene neki. Hát hagyhattam volna magam, káplár ur?

KÁPLÁR (ütögeti az asszony hátát, csilapítja): Na lányom, na...

ANNA (Üstödire mutat): Ez szitta a vérem, káplár ur! Szíhatta volna. Csak ahhoz a másikhoz ne nyult volna hozzá. Elveszítette?! Hát most a fogat a fogáért. Ő se járjon itt a tanyák közt a fekete szűribe, mindenki átka! Én nem kellek mán senkinek, nekem se kell mán az élet, káplár ur... Az a hadnagy is az én szerencsétlenem, káplár ur!... Én uszítottam rája a szeretőmet! (Kétségbeesett sóvárgással.) Köttesse meg a kezemet, káplár ur, a csontom törjön el bele! Senkinek se mondtam még. A szeretőmnek se. Harmadik hónapja a szivem alatt viselem a jövőendő magzatát... (Sir.)

ÜSTÖDI: Vigyenek innen, káplár ur. (A pandurok a megbilincselte Üstödi fejére teszik a kalapját, a vállára akasztják a szűrét. A zsványgy egy viselkedik, mint a király, akit öltöztetnek. Megindul kifelé. A küszöbön megfordul, megnézi az asszonyt, szárazon.) Sirsz? Ecetté váljék a nyálad! (Kimegy nagy majesztéttal, emelt fejjel, mintha a két pandur csak diszkisérlet lenne mögötte.)

3. JELENET

Voltak Üstödi nélkül, majd Máriskó, Juci, Lajkó

KÁPLÁR: Készülj, magunkkal viszünk!

ANNA: Szekéren visznek?

KÁPLÁR: Szekéren.

ANNA: Akkor elég lesz ez a kendő! — Régi kis szobám, ágyas kis szobám. (Elindul.)

Függöny

III. felvonás

(Vármegyeháza valamelyik nagy magyar alföldi városban. A szin az alispán rezidenciája. Hatalmas szoba, ósdi kényelemmel berendezve, hiszen aki benne dolgozik, rettentő hatalommal felruházott megyei kiskirály. És azonkívül a statáriális bíróság ítélőszéke is ebben a teremben van. Jobboldalon elől hosszú, zöld posztóval leterített asztal áll. Az asztalon feszület, a kétoldalon a feszület mellett két gyertyatartó. Az asztal mellett a bírák számára odakészített öt bőrhuzatu karosszék. Ezzel az asztallal szemben a szoba másik falánál, a balsarokban van az alispán tollnokának igen egyszerű íróasztala és közönséges faszéke. A falon néhány régi portré és a statáriumot hirdető plakát. Ajtó balról és a fenékfalról nyílik a szinre. Idő: egy nappal a második felvonásra következő események után. Napfényes őszi reggel.)

1. JELENET

(A tollnok, majd az alispán, I. és II. táblabíró, szolgabíró, kapitány.)

TOLLNOK (kopott, sovány, nyomorult öreg irodatiszt. Az ablaknál leskelődik, aztán gyorsan odamegy a zöldposztós asztalhoz és valami régi tűzszerszámmal meggyújtja a feszület mellett álló két szál gyertyát. Innen visszasiet a maga kis asztalához és haptákba áll, mert a kitaruló fenékbajtán már jönnek is az urak: az alispán, a táblabíró, a kapitány és a szolgabíró.)

(A bevonuló urak a rögtönítélő bíróság tagjai. A testület elnöke az alispán, aki derecsédő, negyvenes férfit. Száraz, hajthatatlanul kemény ember. Mélységes tisztelője a törvénynek. De azért van olyan nagyszabású egyéniség, hogy a maga igazságlátó akaratát föltérendelje a paragrafusok merev betűjének. Bajusza van, poszszakállja. Öltözte a negyvenes évek magyar középárisztokráciájának viselete. Kurtán biccent a tollnoknak, aztán a kalapját és felsőkabátját leteszi a könyvtékára és a zöldposztós asztalhoz megy. Összevont szemöldökkel vizsgálja, hogy rendben van-e minden, sőt pedánsan megvizsgálja a gyertyákat a feszület tulajdonán. A két táblabíró, két kerekre hizott jószívű, vidámbölcseességű öreg ur. Mindaketten nyájas „jó reggelt“-tel köszönnek a tollnoknak. A szolgabíró valamivel fiatalabb, mint az alispán. Epés ember, de nem komisz ember. A kapitány, a helybeli pandurcsoport parancsnoka. Kemény katona, de rendkívül józan ember, akinek a természetes esze in-

gerülten tiltakozik a statárium elevenbe vágó intézménye ellen. Pláne itt, ahol ez az „eleven” az ő legértékesebb, legkedvesebb altisztje.)

I. TÁBLABIRÓ (a markába fúj): Hű be hideg van. Én bizony nem vetem le a ködmenemet.

KAPITÁNY (az asztalra néz): Hát az biztos, hogy ez a két sápadt gyertya nem nagyon melegit.

I. TÁBLABIRÓ (az alispánhoz): Miért nem rakatsz itt egy kis tüzet, Gábor? Én már két hét óta fűtetek odahaza.

ALISPÁN: Én nem pocskélok a vármege pénzit. Itt mindszentig nincs fűtés. Hozzassák el az urak a lábzsákjukat, ha fáznak. (A tollnokhoz.) Elvégezte, Keresztes, amit megparancsoltam? Járt a hadnagy urnál? Elhozta a pecsétel, tanukkal hitelesített vallomását a hadnagy urnak?

TOLLNOK: Jártam tekintetes uram, de az írást nem hozhattam el.

ALISPÁN (szigoruan): Miért nem?

TOLLNOK: Azért tekintetes uram, mert a hadnagy ur nem akart írást csinálni. Azt mondta, eljön ő maga. A maga szájával akar vallomást tenni.

ALISPÁN: Jobban van? Fölkelt már az ágyból?

TOLLNOK: Fel, tekintetes uram. Még nagyon gyöngö színben van, de már fel tudott ülni az ágy szélén. A doktor ur éppen kötözte a plezuros kópit. Azt mondta, akárhogy is, de idejön, vagy idehozza magát

I. TÁBLABIRÓ: Nohát a fiatalság csak mindent kiáll. Az ilyen fiatalnak nem árt se tűz, se víz. Az ilyet háromszorra sem lehet agyonütni.

II. TÁBLABIRÓ: Ebsont beforr. Pedig zötyögős parasztszekéren hozták. Husz mérföldet rázta a sebesült fejével a szekér.

KAPITÁNY: Én ugy hallottam, hogy a nagy haja volt a szerencséje. Az fogta föl a kardnak az élet.

I. TÁBLABIRÓ: Hát hogyha késik a tanu, akkor azt ajánlanám, hogy az érkezéséig gyerünk át hozzám, mert az én szobámban majd szétpukkan a kályha, a magam bükkfája tüztitül. Aztán házi roszolisom is van. Megkínálnám az urakat...

ALISPÁN (hideg szemrehányással): Mindig csak kvaterkánál, János. Addig kihallgathatjuk a delikveneket. Hiszen ugyis pusztá formalitás a koronatanu vallomása. A vádlott mindent beismer. (A tollnokhoz.) Bors strázsamester! (A tollnok az ajtóhoz ugrik, sug valamit a hajdunak, aki kiüöl áll a küszöbön, aztán visszamegy az asztalához.)

KAPITÁNY (az alispánhoz): Először vagyok ebben a bíróságban nemzetes uram. Nem tudom, hogy van a módja? De ha az a

kis hadnagy már az ágyszélin ül, hát talán az én panduromat sem kéne felkötni miatta. A legderekkab legényem.

ALISPÁN (szárazon): A statáriális bíróságnak csak egy itélete van. A halál.

KAPITÁNY (kérlelően): Asszonyhistóriából...

ALISPÁN (sulyosan tagolva): Nekünk nem kötelességünk kutatni, hogy a bűn micsoda okból történt. Joguk sincs hozzá. Ha kétségtelenül beigazolódik, hogy a strázsamester kezet emelt feljebbvalójára, akkor a statárium rendelkezése szerint két órán belül ki fog végeztetni.

KAPITÁNY: És ez ellen nem lehet semmit csinálni? Valahogy ugy intézni a dolgokat, hogy a törvény szigorúságának, meg a belátó észnek is elégtételt adassék.

ALISPÁN (vállatvon): Ha a kettő nem fér meg együtt, akkor a törvény az első. A törvény gyémánt. A belátó ész?... (Megvetően legyint.) Kocsonya.

KAPITÁNY: Szegény fiu. Belefájul az ember szíve.

ALISPÁN: Ezek előtt a gyertyák előtt az embernek nincsen szíve. Itt csak azt tudom, hogy az élet rendjét és biztos folyását minden módon meg kell védeni. Minden módon! Ha kell kegyetlenül. A statárium törvénye nem ostobán kegyetlen. hanem szántszándékosan kemény. Az utolsó évben ebben a megyében tizszeresére szaporodott a bűn. Vessen magára a gyom, ha olykor félresuhint a kasza. (odamegy az asztalhoz, leül a középen levő, magashátú karosszékre.) Mindenkit kérek, hogy foglalja el kijelölt helyét. (A bírák leülnek, ugy, hogy kissé hátrább vannak, mint a szellős közben trónoló alispán, aki fölvesz az asztalról és összeráncolt szemöldökkel nézeget egy aktát.)

2. JELENET

Voltak, pandur

(Egy fegyveres őr az ajtón bevezeti a pandurt, aki nincs megbilincselve, de nagyon sápadt. A legény kemény vigyázz-állásban odaáll a zöldposztós asztal elé. A bírák összeszesugnak. Az alispán leteszi az aktát és ránéz a vádlottra. Rövid csönd.)

TOLLNOK (gépiesen olvasni kezdi egy paptrórl): Bors István, a megyei pandurszázd strázsamestere. Harminckét éves, nőtlen, karcagi születésű, református...

ALISPÁN (legyint): Tudjuk.

KAPITÁNY (szintén legyint): Nekem emberem.

Ciánózást

olesón, biztosan
garantálja
Ditrichstein,
Kertész-u. 27. 416-55

TOLLNOK (másik papirt emel föl): A tényálladékot nemzetes uram?

ALISPÁN (a bírák felé): Talán az sem kell? Azt is tudjuk. (Helyeslő morgás.) Nem kell. Hagyjuk. Ismerjük. (A pandurhoz.) Bors strázsamester, most bírái előtt áll. Azt akarom tudni, hogy kíván-e másítani a szolgabíró ur előtt tett beösmérésén. Ha kíván, megteheti. De figyelmeztetem rá, hogy hiába, ha ezzel az igazságot szeretné csorbítani.

PANDUR (rezignáltan, de nem gyáván): Nem akarok semmit mondani tekintetes uram.

ALISPÁN: Tudja, hogy mi vár magára?

PANDUR (csöndesen): Tudom. tekintetes uram.

ALISPÁN: A vizsgálat szerint a kocsmárosné a maga tettének nemcsak tanuja, hanem előmozdítója is volt... maga pedig azt állította, hogy az az asszony minden módon meg akarta akadályozni vétkes cselekedetében... hogy csillapította... a karját megfogta...

PANDUR (haptákban marad, de mint a vulkán. Hangosan, kétségbeesetten tör ki belőle): Él-e még az az asszony tekintetes uram?! (Az asztalnál ülő bírák mindegyikéhez, még hangosabban, még kétségbeesettebben.) Mi lett azzal az asszonnyal tekintetes urak?! (Ebben a pár szóban olyan erőnek, olyan szívtépő fájdalomnak kellett lenni, hogy indokolja a bírák megriadását, a kiáltás nyomán támadt szünetet.)

ALISPÁN (az asztalra üt, könyörtelenül): Maga kérdez, vagy én kérdezek itt strázsamester?!

PANDUR (összetörve): Tudom mán. Nem él mán az az asszony. (Mélyen a mellére hajtja a fejét. csönd.)

ALISPÁN (a tollnokhoz): Állíttassa ide azt a kocsmárosné.

TOLLNOK (mint az előbb, az ajtóhoz ugrik, intézkedik).

PANDUR (mélyen, megkönnyebbülten felsóhajt, önkénytelenül belétörli a homlokát a kabátujjába).

ALISPÁN: Mi célból védelmezi maga ezt az asszonyt? (Fenyegetően.) Maga szereti ezt az asszonyt, strázsamester.

PANDUR (rekedten): Szeretem, tekintetes uram.

ALISPÁN: Akkor a maga vallomásának idetartozó része hazug, súlytalan, elvetendő... (Az ör bevezeti Annát, aki nagyon össze van törve, rendellen, kétségbeesett.)

3. JELENET

Voltak, Anna

(El lehet képzelni, hogy a két szerelmes hogy rezzen meg, hogy néz egymásra. Igazán csak a hely rettentő tekintélye állítja meg őket, hogy egymáshoz ne rohanjanak, össze ne ölekezzenek. Így csak nézik egymást, reszketve, szomjasan, boldogan, szerencsétlenül.)

ALISPÁN (Annához és a pandurhoz): Mi ez? Viselkedjen itt tisztességesen. Ez itt nem a cigányok piaca! (Az örhez.) Süle. álljon oda közéjük. Na, ideálljon. (Az ör oda-plántálja magát a pandur és Anna közé, akiknek természetesen azért marad valami játékuk egymásfelé.)

TOLLNOK (neki kötelessége, olvassa): Özvegy Török Pálné, született Gyöngyösi Anna huszonhétéves...

ALISPÁN (egy kurta kézmozdulattal elhallgattatja a tollnokot, szurós szemmel végigvizsgálja Annát, aztán az örhez): Mit csináltak evvel az asszonnyal? Hol cibálták így összevissza?

AZ ÖR: Most reggel az udvaron, tekintetes uram. Szinte dulakodni kellett vele. Mind oda akart futni a kuthoz. Azt hittük, belé akarja vetni magát.

ANNA (persze nem kacéran, hanem őszinte kétségbeeséssel): Mosdózni szerettem volna a vederbe, tekintetes ur. Mer olyan moecos is lehetek. (Szégyenkezve eltakarja az arcát.) Engem még senki sem látott ilyen szanaszét szénaboglyának, tekintetes ur... (Zavartan igazgatja magát.)

ALISPÁN: Elég lesz ebből özvegy Török-né! (Merően nézi az asszonyt.) Arra feleljen özvegy Török-né, hogy miért mondotta maga tegnap azt, hogy Bors strázsamester nem bűnös. Hogy csak maga a bűnös... (A pandurra csattan, aki közbe akar szólni.) Csönd legyen itten. Kivitetem innen, ha nem áll nyugodtan a helyén! (Vissza Annához.) Hát most feleljen.

ANNA: Mer csakugyan úgy vót tekintetes ur. Az én ördögségem nélkül nem lett volna itt semmi baj. (A pandurra néz. aztán mele-

A SZINHÁZI ÉLET BOLTJA

ideiglenesen Aradi-utca 8, IV. emelet,
a Színházi Élet szerkesztőségében van

gen az alispánhoz.) Olyan jó ember ez tekintetes ur. Egy falat kenyér ez a nagy legény, tekintetes ur.

ALISPÁN: Egyszóval megmarad állítása mellett! Figyelmezettem rá özvegy Törökné, hogyha csakugyan bebizonyosodik itt, hogy maga a büntett felbujtója volt, akkor maga ezzel Bors strázsamester ítéletét nem tette könnyebbé. Akkor mindössze annyit cselekedett, hogy az önmaga személyét is a rögtönítelő bíróság törvénye elé vonta. Ennek a bíróságnak pedig más ítélete nincs (Keményen megnézi az asszonyt.), csak a halál. (Az ör megfogja a pandur karját, aki egy kétségbeesett mozdulatot tesz az asszony felé.)

ANNA (pillanatra meginog, aztán összeszedi magát. Gondolkozik, aztán szinte boldogan): A vóna jó tekintetes uram. Annyit csak kérhetünk itten, hogy egy domb alá tegyenek kettőnket. A hely is kicsinyebb, meg ócsóbb is azon a módon...

PANDUR (fölkidált): Anna!... (Kétségbeesve a bírói asztal felé.) Tekintetes uram...! (A két ör megfogja a két karját, mert igazánában elmozdult a kemény vigyázz-állásból.)

4. JELENET

Voltak, a hadnagy

HADNAGY (a fején fekete szatinkötés. Sápát, zavart. Amióta belép és meglátja Annát, meg a pandurt, úgy kapja el róluk riadt tekintetét, mintha megsütötték volna. Szinte az látszik rajta, hogy inkább bűnösnek, mint tanúnak érzi magát. Az asztal felé fordul): Jó reggelt nemzetes uraim. (Az alispán felé.) Gábor bátyámat tisztelteti édesanyám.

ALISPÁN (szárazon): Annak örülök, hogy már talpon vagy. De azért itt nincs „Gábor bátyám” és nincs „édesanyám tisztelteti”. Ez itt a stotóriális bíróság ítélszéke. (Hivatatosan.) Üljön le oda a tanu.

HADNAGY (megszépen): Engedelmet érek. (Leül bátoralannul.) Nem lelt volna szabad fölkelni még. De én mindenképpen ide akartam jönni, hogy megmondjam — kár meggyújtani ezeket a gyertyákat az én történetem miatt. Aludtam egyet, elgondoltam, hogy volt az egész. És igazán azt hiszem, hogy még én, hogy énnekem kellene itt engedelmet kérni. (Dadog. nem kap választ, zavartan néz körül. Csönd.)

ALISPÁN (visszatér a tárgyalás anyagához. Anna felé.) Hát látja özvegy Törökné, van itt más is, akitől megtudhatja a bíróság az igazságot. (A hadnagyhöz.) Ez az asszony azt állítja, hogy ő ingerelte föl és uszította a följebbvalójára Bors strázsamestert. Igaz ez?

HADNAGY: Uram, dehogya! Ha valakit okozni lehet, egyedül engem kellene okozni.

Mert az a dolog úgy történt... (Rágya a száját, keresi a szókat.)... én nem is tudom elmondani, hogy hogy történt. (Spontán.) Röstellek ennek az asszonynak a szemibe nézni, na! (A bírák összesugznak, a pandurnak lehet valami megkönnyebbült játéka.)

ALISPÁN: Magam is ilyenféleképpen gondoltam. (A bírák felé.) Azt hiszem, valamennyien értjük, micsoda érzésből kívánta magára vonni ez az asszony ítéletünk szigorát? (Helyesen mormogás: „Hát persze.” „Hogyne tudnánk.” Tudjuk: „Az alispán hivatalos hangon folytatja.”) Éppen ezért ennek a bíróságnak a méltóságával összeférhetetlenek tartom, hogy tovább egy szót is vesztegessünk az ő külön, haszontalan és nem idevaló történetjére. (Helyesen.)... özvegy Törökné, maga a tüzzel játszott könnyelmű tudatlanságában. Máskor vigyázzon magára! Most is bírsággal, vagy másféle büntetéssel sújtánám, amiért hamis beszédével megfévesztett hennünket. Dehát ez nem tartozik ránk. Álljon oda hátrább, a fal mellé, még szükségünk lehet magára. (A tollnokhoz.) Rakja össze Keresztes ennek az asszonynak az aktáját. Írja rá, hogy befejeztetett. (Maga is fogja a tollat, belémártja a kalamárisba és kihuz vele valamit az előtte levő papírlapon. A bíróság körében nagy mozgás, suttogás.)

ANNA (csöppet sem látszik boldognak, vagy megkönnyebbültnek. Lassan a fal felé hátrál. Aggódó szemét le nem veszi a pandurról. az alispán felé): De ő, tekintetes uram, de ő... (A pandurra mutat.)

ALISPÁN (mintha nem is hallotta volna az asszonyt, a pandurhoz): Na most maga következik Bors strázsamester. Maga most is csak úgy mondana el mindent, ahogyan tegnap?

PANDUR (szilárdan): Egy hajszálat el nem vennék belőle, tekintetes ur.

HADNAGY (fölkáll, odahajlik a kapitányhoz és a legszélről ülő táblabíróhoz, suttog velük. Ijedt játékan érezni kell, hogy csak most tudja meg, mekkora a baj): Ez nem lehet, nemzetes uram. Mert az igazság... (Elhalkul a szava.)

KAPITÁNY (fojtott ingerültséggel): Én is ezen a véleményen vagyok, de... (Suttog a hadnagya felé.)

**Zeneművek
gramofonlemezek**

új és használt kották; előadás, vétel, cseré
Telefonrendelésre házhoz szállítva

ZALA zeneműkereskedés

Teréz-körút 2.
Telefon: 282—64

Lipót-körút 24.
Telefon: 107—85

HADNAGY (jéhangosan): De az én lelkiismeretem. Én nem tudom ezt elviselni csendbízós ur. Hogy egy ember énmíattam haljon meg! Az én himpellérségem miatt. Egész életemben nem lenne többet nyugodt álmom. (Rémülten néz a pandurra.)

ALISPÁN (aki eddig egy aktával babrált, azzal töltötte ki az időt, most rázörrent a hadnaggyra): Tessék leülni!

HADNAGY (visszaül a helyére, de most már egészen odavan. Izeg-mozog, nyugtalanodik. Néhány apró gesztusán látszik, hogy minduntalan meg akar szólalni kétségbeesésében).

ALISPÁN (a pandurhoz): Helyesen teszi Bors strázsamester, hogy nem okoskodik. A férfember legyen bátor. (Valamivel lágyabban.) Van magának családja?

PANDUR (egyszerűen): Az anyám él, tekintetes ur.

ALISPÁN: Itt van?

PANDUR: Karcagon van tekintetes ur.

ALISPÁN (rövid gondolkodás után): Tud irni strázsamester?

PANDUR: Tudok, tekintetes ur.

ALISPÁN: A tolmok ur majd ad magának írószerszámot. Irjon az anyjának levelet, hogyha akar.

PANDUR (halkan, megértően): Köszönöm szépen, tekintetes ur. (Körülbelül ebben a pillanatban érti meg világosan Anna és a hadnaggy is, hogy ez mit jelent? Az asszony síkoltána, de nem jön ki hang a száján. hátrotántorodik, az ör megfogja. A hadnaggy izgatottan föláll, előrelép, néhány artikulátlan szót mond a bírák felé. Értelme nem lehet ennek a szótöredéknek, amelyben fenyegetés és könnyörgés fonódik össze.)

ALISPÁN (az asztalra üt): Csend legyen! (A pandurhoz.) Maga jó barátságban van ezzel az asszonnyal. Elbucuszhat tőle... Na, menjen oda hozzá. Válthatnak pár szót. (A pandur csendesen odamegy Annához, aki szinte eszméletlenül áll. Melegen ránéz. A két kezét a két kezébe fogja. Szóltanul állnak. esetenül. Nézik egymást, a bucsu könnyével a szemükben. Két szegény, ártatlan ember. Csönd. A bíróság, az örök mozdulatlan dermedve nézik, ami előttük történik.)

HADNAGY (nem bírja tovább, kitör, da-

dogva a szerelmesek felé): ... Én mindent elkövetnék már ... Én rám ne haragudjanak.

ANNA (fájdalmas apátiában): Jártányi erőm nincs nékem. Nemhogy én haragudni tudnék.

HADNAGY (fokozódó indulattal, szinte ingerülten fordul a bírák asztala felé, szinte lihegve izgalomban): Dehát mi ez? Mit akarnak itt csinálni?! Kiért akarnak itt bosszút állni?! (a mellére üt). Én értem? — Ennekem nem kell!!! (üvöltve, sírva, követelve). Kegyelmet kérek! ... (Csönd, mindenkinek a szeme az alispánon függ.)

ALISPÁN (nagy sokára felel, lassan, hidegen): Itt nincs szó semmiféle bosszuról és nincs szó senkinek a személyéről. Statárium van hirdetve. És a rögtönítélő bíróságnak nincs joga mást keresni, csak azt, hogy tör-lent-e függelemsértés? — Igen-e, vagy nem? Ha a strázsamester kezét emelt rangbeli feljebbvalójára, akkor a strázsamestert el fogjuk itélni.

HADNAGY (száraz torokkal, hozzáhalkulva a csendesen beszélő alispánhoz): Emberséget kérek!

ALISPÁN: A rögtönítélő bíróságnak nincs módjában megkegyelmezni. Mi nem tehetünk egyebet, minthogy megvizsgáljuk a rideg valóságot. És a strázsamestert sem mentheti meg más, csak az, ha kivilágosodna, hogy nem követte el azt a cselekedetet, amit ő maga is beösmert. (Keményen ránéz a hadnaggyra.)

HADNAGY (nagy lélegzettel): Hát akkor nem követte el!

ALISPÁN (rácsap): Nem?! Hiszen beösmerte.

HADNAGY: Beösmerte?! Mit ösmert be?! Én nem tudom mit beszélnek ezek itt összevissza! Talán részek voltak ezek ketten! Nem nyult énhozzám senkil!

ALISPÁN (a hadnaggy fejére mutat): És az a plezur ott?! Honnan van az a seb?!

HADNAGY: Magamtól!

ALISPÁN: Magától?

HADNAGY: Nagyot léptem. Elcsusztam. Elestem. Belevertem az asztal szegletibe a fejemet. (Csönd, a bírák megint összedugják a fejüket. A hadnaggy kétségbeesetten fordul a kapitányhoz, aki izgatottan pödrí a bajuszát.) Miért hallgatnak? Maga sem hisz nekem, csendbízós ur?! Mert mást mondtam tegnap? Nem számít! Az számít, amit most mondok!

KAPITÁNY (az alispánhoz fordul, szügesztiven): Én elhiszem. Nagyon elhiszem. El akarom hinni.

ALISPÁN (intőn a hadnaggy felé): A tanult megszoktuk esketni a vallomására.

HADNAGY (kissé meghökkenve): Meges

Fénykép - utalvány

melynek ellenében

filmszínésznő-pályázatunkra

Labori műtermében

Erzsébet-tér 18. (Telefon: 80-4-49)
d. e. 11—d. e. 6 közt a Színházi Élet
költségére felvételt készítenek.

ketni? Miért? Amugy nem hisznek a szavamnak? Nemes ember vagyok én. Tíz falu kegyura az apám.

ALISPÁN (energikusan): Itt nincs „nemes ember” és nincs „kegyur”. Ha a koronatanu nem tesz esküt a vallomására, a bíróság kénytelen a törvény rendelkezéseinek értelmében cselekedni.

HADNAGY (a szerelmesekre néz, kétségbeesetten): Hát akkor megesküszöm. Esküszöm rá, hogy énhozzám senki nem nyult. Rajtam és tisztí zsinóromon Bors strázsamester soha semmiféle sértést el nem követett...

ALISPÁN (szárazon): Ez nem a rendes formula. Tessék az asztalhoz közelebb lépni. (Megtörténik. A hadnagy most egészen a gyertyák fényében áll az eskü rendes pózában.) Tessék utánam mondani. (Százraz gépiességgel előmondja az eskümintát.) A mindentudó és mindenható istenre esküszöm...

HADNAGY (ismétli): A mindentudó és mindenható istenre esküszöm...

ALISPÁN (monoton hangon): hogy a valót és csak a valót vallottam. Hogy az igazságon semmiféle érdekből és érzületből semmi csorbitást nem tettem...

HADNAGY (utánamondja): hogy a valót és csak a valót vallottam. Hogy az igazságon semmiféle érdekből és érzületből semmi csorbitást nem tettem...

ALISPÁN (szárazon): Az isten engem úgy segítjen. (Mert a hadnagy egy pillanatig habozik, emeltekben): Az isten engem úgy segítjen.

HADNAGY (ránéz Annára és a pandurra, kik lélegzetvisszafojtva állanak és mintha ebből a látványból erőt merítene, halkan elmondja): Az isten engem úgy segítjen. (Mintha meginogna, mintha összeroppant volna belőle, megfogja az asztal szélét és mélyen a mellére hajtja a fejét. Nagyon hosszú csönd, amelyben csak az általános megkönnyebbülés sóhaja hallatszik. Az alispán előre könyökölve, mereven nézi az összegörnyedt tisztet. A haptáiban álló pandur térde könnyedén megreszket, Anna egy féktelennek induló mozdulatot fojt el.)

I. TÁBLAIBÍRÓ (nem bírja ideggel a csöndet, a pandurhoz haragos boldogsággal): No, maga nagy mamlasz, miért nem köszöni meg a hadnagy ur jóságát?!

PANDUR (nyel, kimered a szeme az erőködéstől): Én akarnám, tekintetes uram, akarnám... (A hadnagyra néz.) ...De nem jön ki szó a torkomon.

ANNA (a színésznőnek nehéz dolga volt a lefolyt jelenet alatt. Szöveg nélkül is, szakadatlanul játszania kellett, birtokába venni a színpadot, megmutatni, hogy az,

ami történik, még teljesebben az ő drámája, mint a panduré. Instrukciókat itt nem tehet adni. A színésznő egyéniségétől és ötleteitől függ, hogy milyen módon vonja még hatalmasabb erővel magára a nézőtér figyelmét, hangosan beszélő partnereinél. A rendező feladata csak az, hogy ennek a mindennél fontosabb némajátéknak megfelelő területet és érvényesülési szabadságot teremtsen. Ebben a pillanatban Anna a hála lebirhatatlan impulzusából a hadnagy elé lép, lehajlik, mintha kezét akarna csókolni neki.)

HADNAGY (kétségbeesetten menekül a hálódzkodás elől): Hagyják, nem kell az nekem. (A bírói asztal mögé megy, jobboldalon, a faldnál van egy szék, arra leül, teljesen letörve, elkeseredve, a homlokát a tenyerébe hajtja.)

ALISPÁN (földáll, nagy csönd lesz, mindenki ránéz. Kis szünet után): Meggyőződésem, hogy a tanu esküvel erősített vallomását bizonyítóbb hatalmunak kell vennünk, mint Bors strázsamester és özvegy Törökné állításait. (Helyeslő ugyan zugás.) ...Annak kell vennünk, mert hiszen a koronatanut vallomásának megtételeben semmiféle alacsony érdek nem vezethette. És annak kell vennünk végül, mert vele szemben két, egymással ellenkező, alrendű személytől származó, zűrzaváros beszéd állítható csupán... (Fokozott helyeslés.) ...mint látom, valamennyi bírótársam egyetért velem. A rögtönbírósg szelleméhez képest és féltezett munkánkra való figyelemmel tehát nem nyujtom tovább a dolgot. Hanem kimondom. (Emelten, de szárazon.) Hogy a statáriális bíróság elbocsátja ítelőszéke elől Bors strázsamestert. (A pandurhoz.) Strázsamester,, a fegyverét és derékszíját visszakapja. De egyéb fegyelmetlenségeiért átadom közvetlen fölöttesének. (A kapitányhoz.) A csendbiztos ur ítéljen ezen az emberen igazságos szigorral.

KAPITÁNY (érdesen, de nagy belső megkönnyebbüléssel): Tessék rámbizni. Én ezt az embert nem fogom becukatni. Mert az ilyesmi ezeknek nem fáj. Csak kialusszák magukat az áristomban. Hanem lehuatom neki két heti zsoldját. (A pandurhoz emelten, azzal a gorombasággal, ahogyan olyan valakihez szól az ember, akit szeret.) Hat forintja fogja báni Bors, hogy odacsavargott a szabadságidő után!

PANDUR (keményen összeüti a bokáját, ezzel veszi tudomásul a kirótt büntetést).

ALISPÁN: Most pedig jöjjön a többi. (Az őrhöz.) Süle, állítsa ide Üstödi Antalt és Szilágyi Andrást. (Az őr kimegy, az alispán, Anna és a pandur pedig, akik még mindig nem tudnak egymáshoz férni, de persze szakadatlan kontaktusban vannak.) Mondtam már, hogy ne integessenek és

kacsintgassanak egymással. Menjenek oda hátrébb és ügyeljenek, hogy felelni tudjanak, ha majd a bíróság kérdezni akar valamit maguktól. (Leül, nézeget egy aktát.)

HADNAGY (földről a székről, az asztal elé megy, megáll az alispán előtt, mintha mondaná akarna valamit.)

ALISPÁN (fölnéz, kurtán): Tessék.

HADNAGY (szorongva): Csak azt szeretném kérdezni... (Dadog, aztán spontán kitör belőle.) Hazamenjek én, Gábor bátyám? Vesselem le magamról ezt a ruhát? Úgy-e nem vagyok én rá többet méltó?

ALISPÁN (ridegen, szinte ingerülten): Miért?... (A bírák az alispán háta mögött némán yesztikulálnak, tihetnek a hadnagynak, hogy hallgasson.)

I. TÁBLABÍRÓ (jóságos ijedelemmel): Ugyan fogjad már be a szádat, édes fiam.

HADNAGY (makacsul): Mer csak egy szót szóljon, Gábor bátyám és én...

ALISPÁN (keményen): Mindnyájunknak kötelessége, hogy türelemmel viseljük sorunkat és várjuk be, hogyan ítél fölöttünk végtelen bölcsességével és irgalmával az igazságos Isten.

HADNAGY (rágja a száját): Igen. Értem. Köszönöm. (Nyugtalanul.) ... De mit mond Gábor bátyám?

ALISPÁN (száraz, csaknem ellenséges hangon): Azt, hogy tessék innen távozni. Nincs több szükségünk a tanura. (Végignézi a kétségbeesetten álló fiun és egyszerre egészen közvetlenül.) Na, eridj haza fiam és én is tiszteltem édesanyádat. (Kéznyujt a hadnagynak az asztalon át, a két gyertya között.)

HADNAGY (mohó megkönnyebbüléssel szoritja meg az alispán kezét, aztán a bírák nyágás integetése közben kifelé indul, utközben, mikor a legközelebb jut a szerelmes párhoz, hirtelen cukkol, irányt változtat, kitér előlük, nagy cikk-cakkban, nem bírja a pillantásukat. Az asszony hátalát mozdulata meg egyenesen megijeszti. Tele keserves büntudattal.) Ugyan hagyjanak engem!... (Kimenekül.)

5. JELENET

Voltak, a hadnagy nélkül

KAPITÁNY (a hadnagy után néz): Én nem is tudom, hogy mit gondoljak erről a fiuról. Ugy gondolom az anyja örülne neki amit tett. Az apja meg...

ALISPÁN (szigoruan ránéz): Azt hiszem, nem szükséges többet az elmúlt dolgokról beszélni. Éppen elég tennivalónk van egyébként.

I. TÁBLABÍRÓ (aki szintén megjéj, hogy a kapitány valami veszedelmes beszélgetésbe kalandozik, közbevág): De bizony

éppen elég. Örülni kellene, ha egyszer tul vagyunk valamin... (Elhallgat, mert a színpad bekísérik Üstödi.)

6. JELENET

Voltak, Üstödi, Szilágyi a fegyveres eskort. (Az ör kitarja a fenékre nyíló ajtó mindkét szárnyát. Erős, fegyveres eskort kíséretében bevonul Üstödi Antal, akinek ez az utolsó utja a veszthelyre. A zsidány meg van vasalva, a vállán ott a fekete szür. A vezér mögött jön Szilágyi gubásan, megbilincselve. A menet lassan feláll. Ugy kell a jelenetet rendezni, hogy most minden Üstödiért történik. Szellős helyet kell hagyni, méltóságos mozgásának. Király ő, aki az utolsó szerkléjét tartja. Erejének sötét sugárzása még az alispánt is meghökkenti. És elképzeltethő, milyen kövé dermedve áll Anna, amikor látja, hová juttatta azt az embert, akinek mégis csak a szeretője, szinte a felesége volt.)

ÜSTÖDI (rendes, lassu, sétáló járásával a közepre jön. Körülnéz, sötét mosolygásával): Csupa esmerős. (Szeme megáll a panduron, feléje lép, ellenállhatatlan érdeklődéssel): No, strázsmester ur! Mi szépen megcsináltuk. Tán egy napon akasztanak mind a kettőnket!

PANDUR (felelni akar): Engem...

ALISPÁN (az asztalra koppant): Megtiltom, hogy feleljen! Itt nincs joga senkinek kérdezősködni. (A pandur visszanyeli a szót.) Ide álljanak kentek! (Az asszony elé int, Üstödi és Szilágyi oda is cammognak elébe.)

TOLLNOK (olvassa): Üstödi Antal, mondása szerint valaha számadó gulyás. Kora, születési helye, vallása ismeretlen...

ALISPÁN (kurta gesztussal elhallgattatja a nacionálé felolvasását).

ÜSTÖDI (összehzza a szemét, mintha emlékezni szeretne): Azt hiszem, talán pápista vótam...

ALISPÁN (előrehajol): Talán?

ÜSTÖDI (mintha fölbukkant volna előtte a mult): Csakugyan a vótam. Most már emlékszem.

ALISPÁN: Akkor talán arra is emlékezni fog lassan, ki volt az apja? (Mert Üstödi vállat von.) No. Törje csak a fejét kend.

ÜSTÖDI (közömbösen): Megmondanám, ha tudnám. Az apám nem ösmertem. Az anyám olyan kis sárga asszony vót. Száraz-

paszuly... (Fordít a hangján.) De mi az istencsudájának faggatnak erről?

ALISPÁN: Mert ez a rend.

ÜSTÖDI: Hát hiába rend. Én ezen nem erőltetem az eszemet. Tán kibocsátanak, ha tudom az apámat? (Türelmetlenül.) Huzznak fel, oszt vége!

ALISPÁN: Én pedig megparancsolom, hogy beszéljen. (Szünet.) No!

ÜSTÖDI (göggösen elnéz az alispán feje fölött. Összeszorítja a száját).

ALISPÁN (fenyegetően): Felvágassam a nyelvét?

ÜSTÖDI (végignéz az alispánon, hallgat).

SZILÁGYI (a bírói asztal felé): Tessenek hagyni, tekintetes urak. Ez arrul nem beszél, amiről nem akar. Négyfelé hasíthatják.

ALISPÁN (Üstödi felé): Arra sem felel kend, hogy ötvennégy rablás, gyilkosság van a fejire irva? Nem védi magát kend?

ÜSTÖDI (foghegyről): Ötvennégy?

I. TÁBLABÍRÓ (elborzadva): Az isten irtalmazzon kednek. Ennyi életet elpusztítani!

ÜSTÖDI (az öregurra néz): Nem hiszem, hogy olyan nagyon rimánkodni kellene érte. Mert én azt soha életemben nem láttam, hogy az isten megbüntette volna a kócsagot, amiért megette maga körül a békákat.

ALISPÁN (néz egy papirlapot): Paripáson kezdődött a kend lajstromja. A bíró fiával.

ÜSTÖDI (bólint): Avval. Akkor bujdos-tam el a pusztába.

ALISPÁN: Miért verte agyon kend azt a legényt?

ÜSTÖDI: Nem tudom mán. Régen vót. Kocsnába vót. Tán azér, mer egyszerre ket-ten kértünk táncba egy leányt. (Vállrándítással.) Tán többér, tán kevesebbér.

(A bírák elszörnyedve összesugznak.)

ALISPÁN: Egész életibe komisz rabló volt kend. Kend miatt nem maradhatott nyugton gulya. Száz faluba szedett adót kend paptól, jegyzőtől, birtokos urtól. Kend kifosztotta a postát. Az isten tudja, hány utonállás nyomja a lelkit kendnek. Hova tette azt a töméntelen sok pénzt, amit öz-szeharácsolt?

ÜSTÖDI: Szerteszórtam. Elkötöttem, borra, asszonyra, cifraságra. Drága bort ivott a pásztor, amerre én jártam. Bort

ivott, hust evett. Én azt nem tudtam nézni, hogy dögön éljen a juhász, ezernyi juh kö-zött, amit terelget.

ALISPÁN: Egy tisztet is megölt kend. Agyonlőtte!

ÜSTÖDI (fölcillan a szemében a vissza- emlékezés, bólint): Nagyon hajtottak utánam a bakái. Beugrottam előlük a Tiszába. Ha akkor eltanálnak, lefordulok a lóru-l, elvisz valahova a víz sodra, elmond-hatták volna akkor énrólam — e boldog ember vót.

ALISPÁN: Annyi bűnnel a hátán! (Nézi a papirlapot) ... A bíró fia, utána a csécsi jegyző, a postás, a buzás zsidó, a sekres-tyés...

ÜSTÖDI (önkéntelenül közbevág): Azt nem én csináltam.

ALISPÁN (rácsap): Hanem kicsoda?

ÜSTÖDI (észbekap, vállatvon): Nem tu-dom.

ALISPÁN: Dehogy nem tudja!

ÜSTÖDI: Nohát tudom. De nem akarom megmondani.

ALISPÁN (ingerülten): Kicsoda kend, hogy így mer velem beszélni?!

ÜSTÖDI (szárazon nevet): Olyan ember, akit nem büntöthet meg a tekintetes ur, ha százszor bilincsbe rakat, akasztófára köt-tet. (Öszintén, közvetlenül, mintha egyen-rangu emberrel beszélne.) Megmondjam ig-zán, hogyan vagyok én? (Erre a sulyos helyről jövő kijelentésre kíváncsi csönd tá-mad az asztalnál.)

ALISPÁN (föltámasztja az öklével az ál-lát. ugy nézi, ugy várja a zivány szájáról a szót.)

ÜSTÖDI (egyszerűen, csöndesen, de su-lyosan tagolva): Olyan nehéz rajtam a vén-ség, akár a csizmán a sár. Elnehezedtem mán a lóhoz. Sose szerettem házba hál-ni. Tavalyig, még télen is kint aludtam a sík havon a gubámba, tetszett nekem, hogy jó tág legyen körülöttem a hely. Most meg mán a kuckóba vágnék. Fáj a lapockám. Nyíllal a térdem. Nem izlik már a bor... Rájöttem, hogy asszonyfélélt én mán csak fenyegetéssel, meg pénzzel tudnék magam mellett tartani. Koszos varju legyen belő-lem? Így hát mindegy mán nekem. Leg-alább megtudom mi van odalát? Aluvás-e vagy nyüzsgőség? Fizetek-é a pokolba? Vagy csak por lesz belőlem. Por, fű, pázsit. Csikó legel majd rajtam.

SZILÁGYI (akit eddig háttérbe szorított a vezér nagyobb egyénisége, most megszólal keservesen): Te csak te, Antal. De én szive-

sen elbetegeskednék egy darab ideig... (Öreges, siró szipogással fordul az alispán felé.) Hallgasson meg engem a tekintetes ur!

ALISPÁN: Kenddel szavam sincs. Kendet elitették már Kecskeméten. Megszökött utána.

ÜSTÖDI (mert idegesíti Szilágyi szipogása, bősziúten feléje fordul): Ne nyivákolj, tel (Fölemeli bilincses öklét.) Agyoncsaplak!

SZILÁGYI (meghunyázkodik, a gubájába huzza a nyakát): Jól van no, nem nyivákolok. (Belétörődve sorsába, söt a hűséges ragaszkodás némi árnyalatával.) Megyek utánad csendesen, Antal.

ALISPÁN: Van valakijük, akinek üzenni akarnának?

SZILÁGYI: Kúhez adják a lovamat, tekintetes ur?

ALISPÁN (Üstödíhez): Kendnek van valakije?

ÜSTÖDI (sulyos, keserű nyugalommal): Senkim! a világon.

ALISPÁN (Annára mutat): Ez az aszszony sem?

ÜSTÖDI (végtelen megvetéssel néz végig Annán): Ez? (Visszafordul az alispánhoz.) Azt se tudom, kicsoda mán?

ANNA (elgyötörve, összetörve, rettentő

lelkifurdalással): Bocsásson meg nekem kend. (Egy lépést tesz Üstödi felé, könnyöröve néz rá.)

ÜSTÖDI (vülaszra se méltatja, az alispán hoz gögös türelmetlenséggel.) Meddig álljal még itten?!

ALISPÁN (föáll, emelt hangon): Jól van! Istennél a kegyekem! (Az örökhöz.) Vigyék öket! (Csönd.)

ÜSTÖDI (sértett méltósággal): Vigyék? Megyek én a magam két lábán. (Lassan, méltóságosan megindul a kijárat felé, a nézőtörről csak a fekete szűrének a háta látszik. Szilágyi nagyon elszontyolodva követi, szorosan a sarkában. A vén zsvány egészen oda van, szinte a másik férfi szájja energiája viszi csak maga után. Üstödinek mindenki némán széles utat nyit. A fegyveres eszkort úgy kíséri, mint a királyt. Szélesre tárják előtte az ajtó két szárnyát. Emelt fejfel lép át a küszöbén. Szó nélkül, hátra sem pillantva.)

ANNA (mikor Üstödi után beteszik az örköt az ajtót, hangtalanul összeroskad. Mindenki mozdul, hogy felsegítse.)

ALISPÁN: Megálljanak. (A pandurra mutat.) Majd összeszedi ez a legény.

PANDUR: Ne féljél szivem. Az én káromba vagy. Én nem kérdem mi vót, én nem bánom, hogy lesz?! Meggyógyitalak.

ANNA: Oh én boldogtalanom, én szerencsétlenem. (A karját, mint egy megkínzótt gyermek, oltalmat keresőn a pandur nyakára fonja.)

FÜGGÖNY

ARANSZÖKE LESZ, ha az Eisner-féle Eau Radieuse-t használja. 1.60 pengő. Barna vagy fekete haját nyer az Eisner-féle diókvonattól (1.60 pengő).

Eisner drogéria, 16h. kam. száll. Andrassy-ut 37.

SZINHÁZI ÉLET előfizetési árai:

EGYES SZÁM ÁRA: Magyarország: 1 pengő. — Ausztria: 1.25 Schilling. — Jugoszlávia: 12 dinár.

Csehszlovákia: 7 ěK. — Románia: 40 lei. — Olaszország: 5 lira. — Anglia: 1 shilling. — Németország: 90 Pfennig. — Amerika: 30 cent.

NEGYEDÉVI ELŐFIZETÉS: Magyarország: 10 pengő. — Ausztria: 12.50 Schilling. — Jugoszlávia: 130

dinár. — Csehszlovákia: 80 ěK. — Románia: 450 lei. — Olaszország: 50 lira. — Anglia: 10 shilling. — Németország: 10 aranyárka. — Amerika: 2.5 dollár. A többi országok: 15 pengő (Az előfizetési díjak Magyarországól postautalványon küldhetők be, vagy pedig átutalhatók a Színházi Élet 41.856 számú postakérelpénztári számlájára Külföldről pedig bankátutalással, vagy főbizományosaink útján, vagy postán kéljük.)

FŐBIZOMÁNYOSOK: Ausztria: Hermann Goldschmiedt G. m. b. H., Wien, I., Bezirk, Wollzeile 11. Tel.: 23-5-20 Für Österreich Herausgeber und verantwortlicher Schriftleiter: Pereszlényi Pál, Wien, II.